

K Ó C S A G

MADÁRTANI ÉS MADÁRVÉDELMI ÉVNEGYEDES KÉPES FOLYÓIRAT
A MAGYAR ORNITHOLOGUSOK SZÖVETSÉGÉNEK
ÉS A TISZÁNTÚLI MADÁRVÉDELMI EGYESÜLETNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

Quarterly Periodical for the Study and Protection of Birds.
Official Organ of the Association of the Hungarian Ornithologists,
and the Society for the Bird-Protection in East-Hungary

Vierteljährliche Zeitschrift für Vogelkunde und Vogelschutz.
Organ des Bundes der Ungarischen Ornithologen und des
Vogelschutzvereins für Jenseits der Tisza

Rivista trimestrale per lo studio e la protezione degli uccelli.
Organo Uffic. della Associazione degli Ornit. Ungh. e dell
Società per la protezione degli uccelli nell'Ungheria Orientale

Bulletin trimestriel pour l'Étude et la Protection des Oiseaux.
Periodique officielle de la Ligue des Ornith. Hongrois, et de la
Société pour la Protection des Oiseaux en Hongrie Orientale

LAPTULAJDONOS FŐSZERKESZTŐ:
DR. SZALÓKI NAVRATIL DEZSŐ

TÁRSSZERKESZTŐ:
DR. GRESCHIK JENŐ

II. ÉVFOLYAM, 1929

4 táblával, 3 arcképpel és 3 szövegképpel

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA 1929. BUDAPEST VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6. SZ. GÓLYAVÁR

A MÁSODIK ÉVF. (1929 I—IV. SZ.) TARTALOMJEGYZÉKE CONSPECTUS MATERIARUM TOM. II. (1929 NR. I—IV.)

	Pag.		Pag.
<i>Arcképek</i> : Herman Ottó	93		
Mayer János	49		
Pearson, T. G.	1		
BÁRÁNYOS J.: A kis sárszalonka (<i>Lymnocyptes minimus</i> Brünn.) áttelelése	165	Gruppe: Vogelschutz auf der Landwirtschafts- und Gewerbeausstellung Szombathely, 1928	73
<i>Lymnocyptes minimus</i> (Brünn) überwinternd	165	La Section de la Protection des Oiseaux à l'Exposition Industrielle et Agricole de Szombathely en 1928	74
BODNÁR B.: Diákkori emlékeim Herman Ottóról	119	Rassegna sul Gruppo della Difesa degli Uccelli dell'Esposizione Agraria ed Industriale di Szombathely 1928	75
Erinnerungen an Otto Herman aus meiner Studentenzeit	122	GRESCHIK J., Dr.: A hajnalmadár (<i>Tichodroma muraria</i> L.) 1 táblával és 1 szövegrajzzal	22
BREUER GY.: A kócsag ezidei fészkelőtelepei a Fertőn	134	The Wallcreeper (<i>Tichodroma muraria</i> L.)....	29
Die diesjährigen Brutkolonien des Edelreihers am Fertősee	137	Der Mauerläufer (<i>Tichodroma muraria</i> L.) ..	31
CONGREVE W. M.: Seven Weeks in Iceland	123	Il Picchio Muraiolo (<i>Tichodroma muraria</i> L.)	33
Hét hétig Izland szigetén	130	Le Grimpeur de Muraille (<i>Tichodroma muraria</i> L.)	35
— — Some Woodpecker Experiences in Transylvania	19	— — A kékcőrű réce (<i>Oxyura leucocephala</i> Scop.)	55
Néhány erdélyi megfigyelésem a harkályokról	20	1 táblával	55
COWARD T. A.: International Protection of Birds	51	The White-headed Duck (<i>Oxyura leucocephala</i> Scop.)	60
Nemzetközi madárvédelem	53	Die Ruderente (<i>Oxyura leucocephala</i> Scop.)..	62
CSIKI E.: Herman Ottó mint pókász és rovarász ..	104	Le Canard Couronné (<i>Oxyura leucocephala</i> Scop.)	64
Otto Herman als Spinnen- und Insektenforscher	107	Il Gobbo Rugginoso (<i>Oxyura leucocephala</i> Scop.)	65
CSÖRGEY T.: Herman Ottó egyénisége	118	— — A sárgafejű királyka fészkel a Lőcse-Lublói hegységben	165
Individualeigenschaften Otto Hermans	119	Gelbköpfige Goldhähnchen brüten im Leutschauer Lublauer Gebirge	165
DORNING H., Dr.: A gerle (<i>Streptopelia turtur turtur</i> L.) szólása	163	— — Bevezető az ünnepi számhoz Herman Ottó ornithologus emlékének szentelve	93
Das Rufen der Turteltaube (<i>Streptopelia turtur turtur</i> L.)	163	Zur Einführung der Festnummer dem Andenken des Ornithologen Otto Herman gewidmet..	97
— — Miért kell védenünk a madarakat?	156	— — Földön éneklő erdei pinty	165
Warum wir die Vögel schützen müssen?	158	Auf dem Erdboden schlagender Buchfinke ..	165
FÖLDVÁRY M.: Madárvédelmi konferencia	43	— — Parkba telepedő örvösgalambpár Kaposvárott	85
— — Magyar madárrezervátumok	6	Die Ringeltaube — Parkvogel in Kaposvár ..	85
Hungarian Bird Sanctuaries	12	— — Petényi fakökeselyűje még ma is megvan	165
Ungarische Vogelreservate	13	Der Gänsegeier Petényis noch heute vorhanden	165
Riserve di Uccelli in Ungheria	15		
Les Réserves pour Oiseaux en Hongrie	17		
FROMM G., Dr.: A Szombathelyi 1928. évi Mezőgazdasági és Ipari Kiállítás madárvédelmi csoportjának ismertetése	71		
Review on the Bird Protection Section of the 1928 Agricultural and Industrial Exhibition in Szombathely	72		

	Pag.		Pag.
GRESCHIK V.: Barátkeselyű (<i>Aegypius monachus</i> L.) Igló határában.....	164	NAVRATIL D., Dr.: Buhúpár egyéjjeli zsákmánya	85
Kuttengeier (<i>Aegypius monachus</i> L.) bei Igló erlegt.....	164	Beute eines Uhupaares in einer Nacht.....	85
HEGYMEGHY D.: Hajnalmadár Pannonhalmán ..	44	— — Hősármányok Budapest környékén.....	43
Mauerläufer in Pannonhalma.....	44	Schneeammern in der Umgebung von Budapest	43
KUBICZA A.: Megfigyelések az 1928/1929. év szigorú telén.....	44	— — Légykapók a fekete bodza bogyóin.....	164
Beobachtungen im strengen Winter 1928/1929	44	Fliegenfänger auf den Beeren des schwarzen Hollunders.....	164
KURODA N.: Nesting of the White Stork in Japan	37	— — Megfigyelések az idei költési idényben.....	85
A fehér gólya fészkelése Japánban.....	38	Beobachtungen während der diesjährigen Brutzeit.....	85
LOKCSÁNSZKY A.: A molnárfecské kései elvonulása	86	NOZDROVICZKY L.: Az erdei szalonkáról (<i>Scolopax rusticola</i>).....	159
Später Wegzug der Hausschwalben.....	86	Über die Waldschneepfe (<i>Scolopax rusticola</i>)	161
— — Barátkeselyű (<i>Aegypius monachus</i> L.) Gömörben.....	85	ÖRY S.: Jeges bűvár (<i>Colymbus immer</i> Brünn.) a Balatonon.....	164
Kuttengeier (<i>Aegypius monachus</i> L.) in Gömör	85	Eisseetaucher (<i>Colymbus immer</i> Brünn.) am Plattensee.....	164
— — Falco subbutco L. decemberben.....	164	— — Vékonycsőrű lúd a Hortobágyon.....	164
Falco subbutco L. im Dezember.....	164	Zum Vorkommen der Suschkingans auf dem Hortobágy.....	164
— — Telelő füstifecskepár.....	86	RADETZKY D.: A nagy póling (<i>Numenius arquata</i> L.) újabb fészkelése Magyarországon.....	163
Ein überwinterndes Rauchschwalbenpaar ..	86	Abermaliges Brüten des grossen Brachvogels (<i>Numenius arquata</i> L.) in Ungarn.....	163
MADARASSY L., Dr.: A pásztorélet tudományos fölfedezése. Emlékezés Herman Ottóra.....	113	— — A réti pipis (<i>Anthus pratensis</i> L.) és a csikosejú sitke (<i>Acrocephalus aquaticus</i> Gm.) fészkelése Magyarországon.....	38
Die wissenschaftliche Entdeckung des »Hirtenlebens«, Erinnerung an Otto Herman.....	117	Nesting of the Meadow-pipit (<i>Anthus pratensis</i> L.) and the Aquatic-warbler (<i>Acrocephalus aquaticus</i> Gm.) in Hungary ..	39
MATUSOVITS P.: Herman Ottó élete és működése	101	Das Brüten des Wiesenpiepers (<i>Anthus pratensis</i> L.) und des Binsenrohrsängers (<i>Acrocephalus aquaticus</i> Gm.) in Ungarn.....	40
Leben und Wirken Otto Hermans.....	103	La Nidificazione in Ungheria della Pispola (<i>Anthus pratensis</i> L.) e del Pagliarolo (<i>Acrocephalus aquaticus</i> Gm.).....	41
MESZLENY P.: Reminiscenciák Herman Ottóról ..	161	La Nidification en Hongrie du Pipi des Prés et du Becfin Aquatique (<i>Acrocephalus aquaticus</i> Gm.).....	42
Erinnerungen an Otto Herman.....	161	RÉZ E.: A ragadozó természet korai megnyilvánulása a kerecsen fiókáinál.....	45
MIHÁLIK P., Dr.: A nagy kárókatona (<i>Phalacrocorax carbo subcormoranus</i> Brehm.) orrüregéről.....	141	Frühes Aussern der Raubnatur bei Jungen des Würgfalken.....	45
Study on the Nasal Cavity on the Common Cormorant (<i>Phalacrocorax carbo subcormoranus</i> Brehm.).....	143	— — Szirti sas (<i>Aquila chrysaetos</i> L.) Nógrád megyében.....	44
Über die Nasenhöhle der Kormoranscharbe (<i>Phalacrocorax carbo subcormoranus</i> Brehm.)	144	Steinadler (<i>Aquila chrysaetos</i> L.) im Nógráder Komitate.....	44
Sur la Cavité Nasale chez le Grand Cormoran (<i>Phalacrocorax carbo subcormoranus</i> Brehm.)	146	SKOVGAARD P.: Über Vogelzugforschung in Dänemark.....	139
Sulla Cavita Nasale del Marangone (<i>Phalacrocorax carbo subcormoranus</i> Brehm.).....	148	A madárvonulás kutatása Dániában.....	140
MINIO M., Dott.: I Parchi Nazionali in Italia e la Protezione della Fauna e della Flora.....	67	THURNRUMBACH I., Dr.: Adatok a barátkeselyű (<i>Aegypius monachus</i> L.) természetrajzához.....	149
Nemzeti parkok Olaszországban. A fauna és flora védelme.....	69	Contribution to the Natural History of the Black Vulture (<i>Aegypius monachus</i> L.).....	151
MOSZ.: A »Magyar Ornithologusok Szövetsége« országos nagygyűlése pünkösdi vasárnapján Kaposvárott.....	76	Beiträge zur Naturgeschichte des Kuttengeiers (<i>Aegypius monachus</i> L.).....	152
National General Meeting held by the Association of Hungarian Ornithologists at Kaposvár on Whitsunday.....	78		
Grosstagung des »Bundes der Ungarischen Ornithologen« am Pfingstsonntag in Kaposvár	79		
Le Congrès Général de l'Association des Ornithologues Hongrois à Kaposvár, le Dimanche de la Pentecote.....	81		
Il Congresso Nazionale dell'Associazione degli Ornitologi Magiari a Kaposvár.....	82		

	Pag.		Pag.
Contribution à l'Histoire Naturelle du Vautour Moine (Aegypius monachus L.)	153	CORTI U. A.: Fauna Avium Helvetica	170
Contribuzione alla Storia Naturale dell'Avvoltoio (Aegypius monachus L.)	155	COWARD T. A.: In Hungarian Marshes	169
UNGER E., Dr.: Herman Ottó mint halászati biológus	107	DUNCKER H.: Kurzgefasste Vererbungslehre für Klein- vogel Züchter	169
Otto Herman als Fischereibiologe	110	ENGELMANN W.: Die Raubvögel Europas	45
VIGH GY., Dr.: Megemlékezés Herman Ottóról mint praehistorikusról	111	FEHRINGER O.: Die Vögel Mitteleuropas	89
Erinnerungen an Otto Herman als Praehistoriker	113	FRIDERICH: Naturgeschichte der Vögel Europas. 6. Aufl.	88
		KLEINSCHMIDT O.: Die Formenkreislehre und das Weltwerden des Lebens	87
<i>Irodalom :</i>		KRÜDENER A. BARON V.: Auerwild	167
ARRIGONI DEGLI ODDI E.: Ornitologia Italiana	166	LUCANUS F. V.: Das Leben der Vögel	46
BERG B.: Die seltsame Insel	168	— — Die Rätsel des Vogelzuges. 3. Aufl.	47
BERLEPSCH H. FRH. V.: Der gesamte Vogelschutz. 12. Aufl.	167	Naturschutzkalender 1930	169
Brehms Tierleben. Jubil. Ausg. Die Vögel	169	PATTEN CH. J.: The Story of the Birds	166
COLLIN A.: Index Ornithologicus	169	SUNKEL W.: Der Vogelfang für Wissenschaft und Vogelpflege	168
CONGREVE W. M.: Some Notes from South-Western Transylvania and the Banat of New Rumania.	169	THIENEMANN J.: Rossitten. 2. Aufl.	46
		UTTENDÖRFER O.: Studien zur Ernährung unserer Tagraubvögel und Eulen	170
		WOLFF G.: Vögel am Nest. 2. Aufl.	167
		<i>Hírek</i>	47, 90, 170

Táblák :

- I. MADARÁSZ Gy., DR.: Tichodroma muraria (L.)
- II. — — Oxyura leucocephala (Scop.)
- III. CSÖRGEY T.: Passer montanus (L.)
- IV. SZLÁVY K., DR.: Circus aeruginosus (L.)

(Pinxit: Julius Madarász.)

K Ó C S A G

Laptulajdonos főszerkesztő: Dr. szalóki Navratil Dezső
Társszerkesztő: Dr. Greschik Jenő

**A „KÓCSAG“ szerkesztősége és kiadóhivatala:
Budapest I, Budakeszi-út 63.**

Laptulajdonos főszerkesztő: *dr. Szalóki Navratil Dezső* egyet. magántanár. Társszerkesztő: *dr. Greschik Jenő*, Budapest 80, Magyar Nemzeti Múzeum Állattára. Előfizetési ára: Magyarországon évi 5 pengő, külföldön évi 6 pengő.

Owner and chief-editor: *Dr. Desiderius Navratil de Szalók*, lecturer at the University. Budapest I, Budakeszi-út 63. Co-editor: *Dr. Eugene Greschik*, Budapest 80, Hungarian National Museum. Subscription 6 P yearly. Subscriptions accepted at the office: Budapest I, Budakeszi-út 63.

Inhaber und Hauptredakteur: Privatdozent *Dr. Desider Navratil von Szalók*, Budapest I, Budakeszi-út 63. Mitredakteur *Dr. Eugen Greschik*, Budapest 80, Ungarisches National Museum. Bezugspreis P 6— jährlich. Zu beziehen durch den Verlag: Budapest I, Budakeszi-út 63.

Possessore del giornale e redattore principale: libero docente d'Università *Dottor Desiderio Navratil di Szalók*, Budapest I, Budakeszi-út 63. Redattore associato: *Dottor Eugenio Greschik*, Budapest 80, Museo Nazionale Ungherese. Abbonamento annuale P 6—. Ordinamento all'amministrazione: Budapest I, Budakeszi-út 63.

Propriétaire et rédacteur en chef: *le docteur Didier Navratil de Szalók*, professeur agrégé, Budapest I, Budakeszi-út 63. Rédacteur associé: *le docteur Eugène Greschik*, Budapest 80, Musée Nat. Hongrois. Abonnement P. 6—. pour un an. Souscription par l'administration: Budapest I, Budakeszi-út 63.

K Ó C S A G

MADÁRTANI ÉS MADÁRVÉDELMI ÉVNEGYEDES KÉPES FOLYÓIRAT
A MAGYAR ORNITHOLOGUSOK SZÖVETSÉGÉNEK ÉS A TISZÁNTÜLI MADÁRVÉDELMI EGYESÜLETNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

*Quarterly Periodical for the Study and Protection of Birds.
Official Organ of the Association of the Hungarian Ornithologists,
and the Society for the Bird-Protection in East-Hungary.*

*Vierteljährliche Zeitschrift für Vogelkunde und Vogelschutz.
Organ des Bundes der Ungarischen Ornithologen und des
Vogelschutzvereins für Jenseits der Tisza.*

*Rivista trimestrale per lo studio e la protezione degli uccelli.
Organo Uffic. della Associazione degli Ornith. Ungheresi e dell
Società per la protezione degli uccelli nell'Ungheria Orientale.*

*Bulletin trimestriel pour l'Étude et la Protection des Oiseaux.
Periodique officielle de la Ligue des Ornith. Hongrois, et de la
Société pour la Protection des Oiseaux en Hongrie Orientale.*

*Most cordially
W. Gilbert Pearson*

WHILE the mighty American Banner proudly proclaims to all the world the great culture, strength, power and wealth of its people, the last shred of the thousand years old but now torn Hungarian Flag humbly entreats powerful America to assist in restoring the old glory of its Tricolour and to enable it to become once more the symbol of Hungarian culture including Ornithology.

AMIKOR a büszke amerikai lobogó a maga egészében boldogan hirdeti népe nagy kultúráját, erejét, hatalmát, gazdagságát, addig az ezeréves magyar zászló darabokra tépett utolsó foszlánya kéri a hatalmas Amerikát: segítsen hozzá, hogy trikolorja a maga teljességében, ősi dicsőségében hirdethesse tovább a magyar nemzet kultúrfölényét, a magyar ornithologia érdekében is.

WÄHREND die amerikanische Flagge stolz in der Luft flattert um die Kultur, Stärke, Macht und Reichtum ihres glücklichen Volkes zu verkünden, wendet sich das letzte Scherflein der zerstückelten, tausendjährigen ungarischen Fahne an die mächtige amerikanische Union, mit der Bitte, ihr zu helfen, damit diese Trikolore im alten Glanze und Ruhme weiter die Kulturhöhe der ungarischen Nation, auch im Interesse der ungarischen Ornithologie, verkünden könne.

NEL MENTRE il superbo vessillo americano proclama lietamente nella sua interezza la grande coltura, la forza, la potenza, la ricchezza del suo popolo, l'ultimo brandello della millennaria bandiera ungherese stracciata in pezzi prega la potente America di appoggiarlo affinché il suo tricolore torni e continui e proclamare nella sua completa antica gloria la superiorità culturale della Nazione magiara anche nell'interesse dell'ornithologia ungherese.

ALORS que le drapeau américain flotte fièrement dans l'air pour proclamer la force, le pouvoir, la civilisation et la richesse de son peuple heureux, le dernier lambeau de la tricolore hongroise millénaire, déchirée en morceaux, prie l'Amérique puissante de collaborer à ce que cette tricolore puisse, — unefois rétablie dans sa splendeur ancienne — proclamer toujours la suprématie culturelle de la Hongrie, aussi dans l'intérêt de l'Ornithologie hongroise.

* * *

New York July 13. 1928.

IREGARD the great marshes of Lake Balaton, which I visited a few years ago, as one of the most important breeding places for rare water birds to be found in all Central Europe, the news that there is a movement under way to have the Hungarian Government preserve this area as a bird sanctuary has filled me with the greatest interest and pleasure. It is my earnest hope that this undertaking will be entirely successful.

Cordially Yours,
T. GILBERT PEARSON

ABALATONMENTI mocsárvidék, ahogy erről néhány év előtti látogatásom alkalmával meggyőződtem, ritka vízimadaraknak egyik legfontosabb fészkelőhelye Közép-Európában. Azért a legnagyobb érdeklődéssel és örömmel értesültem arról a mozgalomról, amely szerint a magyar kormány hajlandó ezt a területet madárrezervátumnak nyilvánítani. Komolyan remélem, hogy e vállalkozást teljes siker koronázza.

* * *

DR. T. GILBERT PEARSON, az amerikai Audubon Társaságok Nemzeti Szövetségének (The National Association of Audubon Societies) és a Nemzetközi Madárvédelmi Bizottságnak (The International Committee for Bird Protection) az elnöke; a madárvédelemnek ma az egész világon elismert és nagyra becsült legnagyobb kaliberű propagátora és szervezője.

Az Audubon-Társaságok Szövetsége, Észak-Amerika egykori nagy természetbúvára, Audubon után elnevezve, az egész északamerikai kontinensre kiterjedő hatalmas hálózatával, sok ezer fiókegyesületével s nagy anyagi erejével oly hatalmas munkát fejt ki a materiálista Amerikában, hogy az nekünk szinte elképzelhetetlen.

E szövetség úgy az iskolákban sok százezer ifjúsági egyesület alapítása által, valamint a nagyközönségnél mintaszerű, pompásan illusztrált folyóirata és kiadványai, képeslapja által és nagyszámú, sok ezer kilométerre kiterjedő rezervátumai (Bird Sanctuary) alapítása által: nemcsak a madárvilág, hanem általában a teljes érintetlen állatvilág fenntartására törekszik s így méreteiben és eredményeiben is amerikaiasan nagyszerű sikereket ér el.

Hogy mily arányban folyik a madár, emlős, szóval a természetvédelmi akció, arra csak egy példát akarunk felhozni:

1927-ben a Louisiana államban levő Rainey Wild Life Sanctuary (Vadvédelmi terület) céljaira Rainey úrasszony 156.000 dollárt adományozott. Hogy a 25.000, 5000, 1000 dolláros adományok nem is oly nagy ritkaságok, az a Szövetség 1927. évi teljes jövedelméből, amely 390.000 dollár volt, tűnik ki.

Ez óriási arányú, a Csendes-óceántól az Atlanti-óceánig terjedő természetvédelmi tevékenységnek a lelke és mozgatója Pearson, akit a Mindenható nemcsak tehetséggel, erős energiával, kitartással, hanem még földi javakkal is bőven megáldott, úgyhogy nagyszerű munkásságát, nemcsak az egész amerikai kontinensen, hanem az egész világon, — az anyagiaktól függetlenül folytatva egész életét, — e szent ügynek áldozhatja.

Ő hozta létre a Nemzetközi Madárvédelmi Bizottságot is, amelynek jelenleg 20 államban albizottságai is vannak s amelyek nagy eredménnyel propagálják a madár- és vadvédelem és a rezervátumok ügyét az egész világon.

Ahogy Pearson tudomására jutott, hogy a magyar kormány a kis Balatont »Természeti emlékké« óhajtja tenni, az utolsó kócsagok megmentésére, az Internationalis Committee nevében azonnal átírt a kormányhoz, kérve a kócsagok ily értelemben való védelmét. Egyúttal fényképét és üdvözlét küldte a »Kócsag« olvasóközönségének.

DR. T. GILBERT PEARSON

PRESIDENT of the American National Association of Audubon Societies and of the International Committee for Bird Protection, is recognised and respected all over the world as the greatest living organiser and worker for Bird Protection.

The Association of Audubon Societies (so called after the late famous American Natural Scientist and Philosopher) with its powerful connections extending all over North America and embracing many thousand branches, has great financial resources and carries on an incredible amount of work.

By establishing in the schools many

hundred thousands of junior societies, by publishing of many beautifully illustrated periodicals and securing numerous bird sanctuaries over many thousands of square kilometres they endeavour to preserve and develop not only the realm of the birds but that of wild life in general, and the results achieved are surprisingly important even if measured on the American scale. To give an idea of the magnitudinous proportions of their work for animal protection it is sufficient to quote one example only: In 1927 Mrs. Rainey alone gave 156.000 dollars to the Rainey Wild Life Sanctuary in the State of Luisiana for the purpose of wild life protection, and that donations of 1000, 5000 and even as much as

25.000 dollars are not rare, appears from the total income of the association, which in 1927, amounted to 390.000 dollars.

The soul and motive force of this huge and powerful Association extending from the Pacific Ocean to the Atlantic, is Mr. Pearson, endowed by the Almighty with, in addition to great talent, energy and perseverance, also with abundant material means so that, not being handicapped by material dependence, he is able to devote his whole time to this sacred cause extending his great and beneficial work not only over the American Continent, but over the whole world.

He founded the International Committee for Bird Protection which has at present in 20 States subcommittees working for the cause of Bird Protection and Bird Sanctuaries all over the world.

As soon as Mr. Pearson learned that the Hungarian Government desired to make the »Kis-Balaton« (Little Lake Balaton) a »Memory of Nature« for the preservation of the last White Herons, he at once wrote to the Hungarian Government asking for protection of the Herons in this sense. At the same time he sent his photograph and best regards to the readers of the »Kócsag«.

DR T. GILBERT PEARSON

PRÄSIDENT des National-Bundes der amerikanischen Audubon-Gesellschaften (The National Association of Audubon Societies) u. des Internationalen Komitees für Vogelschutz (The International Committee for Bird Protection) ist heute der anerkannt grösste Propagator und Organisator des Vogelschutzes auf dem ganzen Erdenrunde. Der Bund der Audubon-Gesellschaften entfaltet mit seinen, den ganzen nordamerikanischen Kontinent umspannenden zahllosen Zweigvereinen und grossen materiellen Hilfsmitteln eine Tätigkeit, von deren riesigen Dimensionen wir uns nur schwer einen richtigen

Begriff machen können. Ihre sich auf viele tausend Kilometer erstreckenden Reservate bezwecken nicht bloss die Vögel, sondern die ganze Tierwelt in ihrer ursprünglichen Umgebung zu erhalten. Welche Mittel der Naturschutzbewegung zur Verfügung stehen, zeigt z. B. das eine Beispiel, wonach Frau Rainey 156.000 Dollars für »Rainey Wild Life Sanctuary« im Staate Louisiana, spendete. Das Gesamteinkommen des Bundes betrug im Jahre 1927 390.000 Dollars. Die Seele dieser ganzen Naturschutzbewegung ist Pearson, der mit seltener Energie und Ausdauer, materiell unabhängig, sein ganzes Leben in den Dienst dieser erhabenen Sache stellte. Er rief auch das Internationale Vogelschutz-Komitee ins Leben. Als Pearson erfuhr, dass die ungarische Regierung den kleinen Balaton als »Naturdenkmal« zum Schutze der letzten Edelreihher zu erklären beabsichtige, wandte er sich sofort mit der Bitte an die Regierung, den Edelreihern den geplanten Schutz zu gewähren. Gleichzeitig übersendete er Photographie und Grösse dem Lesepublikum des »Kócsag«.

IL DOTT. T. GILBERT PEARSON

PRÉSIDENTE dell'Associazione Nazionale delle Società Audubon americane e del Comitato Internazionale per la protezione degli uccelli (The National Association of Audubon Societies e The International Committee for Bird Protection) è generalmente riconosciuto e generalmente apprezzato come il più grande propagandista ed il più grande organizzatore del mondo della protezione degli uccelli.

L'associazione delle società Audubon, assumendo il nome del grande naturalista nord-americano Audubon, con la sua potente rete che si estende in tutto il territorio dell'America del Nord, con tutte le sue molte migliaia di filiali e con la sua grande forza materiale spiega

un'attività così possente nell'America materialista che noi non siamo in grado di immaginare.

Con l'istituzione di molte migliaia di associazione giovanili nelle scuole, nonché con il suo periodico meravigliosamente illustrato e con le sue pubblicazioni l'Associazione tende a conservare non solo il mondo degli uccelli ma in linea generale tutto il mondo animale intatto, di guisa che tanto nella misura quanto nei risultati raggiunge de magnifici risultati anche all'americana.

Per dare un'idea delle misure dell'azione che si svolge in favore della protezione degli uccelli ed in genere degli animali basti un solo esempio: nel 1927 nello Stato della Louisiana la signora Rainey ha elargito 156.000 dollari in favore del Rainey Wild Life Sanctuary (Territorio per la protezione della selvaggina). Che le elargizioni di 25.000, 5000 e 1000 dollari non siano tanto rare risulta dall'intera rendita dell'anno 1927 dell'Associazione ammontante a 390.000 dollari.

Anima e centro di questa gigantesca attività in favore della protezione della natura che si stende dal Pacifico all'Atlantico è Pearson, al quale l'Onnipotente ha concesso non solo talento, forte energia e resistenza, ma anche beni terreni in abbondanza, di guisa che è in grado di dedicare la sua opera meravigliosa e tutta la sua vita alla santa causa non solo in tutto in continente americano, ma anche in tutto il mondo.

E lui che ha creato anche Comitato Internazionale per la protezione degli uccelli, che attualmente ha delle sotto-commissioni in venti Stati e che propagandano con grande successo in tutto il mondo la causa della protezione degli uccelli e della selvaggina.

Non appena venne a conoscenza che il Governo ungherese intendeva istituire un »Ricordo nazionale« nel piccolo Balaton per la salvezza degli ultimi aironi bianchi, egli scrisse al Governo una lettera in nome del Comitato Inter-

nazionale chi edendo la protezione degli aironi bianchi. E nello stesso tempo inviò una fotografia ed i suoi saluti ai lettori del »Kócsag«.

LE DOCTEUR T. GILBERT PEARSON

EST LE président de l'association nationale américaine des Sociétés Audubon (The National Association of Audubon Societies) et du comité internationale de la protection des oiseaux (The International Committee for Bird Protection). Il est un propagateur et organisateur de la protection des oiseaux, reconnu dans le monde entier et dès plus estimées.

L'association des sociétés Audubon, dénommée d'après le grand naturaliste de l'Amérique du Nord, Audubon, déploie, grâce à son puissant réseau qui s'étend sur le continent nord-américain tout entier, à ses plusieurs milliers d'associations affiliées, à ses puissants moyens pécuniaires, une activité si considérable dans l'Amérique matérialiste, qu'elle en est pour nous presque inimaginable.

Par la fondation de plusieurs centaines de milliers d'associations scolaires de la jeunesse, par sa revue et ses publications magnifiquement illustrées et par la fondation de ses réserves (Bird Sanctuary) s'étendant sur plusieurs milliers de kilomètres, cette association enregistre des succès véritablement américains par leurs mesures et leurs résultats non seulement en ce qui concerne la gent ailée, mais aussi d'une manière générale, toute la faune encore intacte.

Pour montrer dans quelle proportion a lieu l'oeuvre de protection des oiseaux et mammifères, en un mot celle du monde animal, l'exemple suivant suffira: Une dame Rainey a donné 156.000 Dollars pour la réserve (Wild Life Sanctuary) située dans la Louisiane. Que des donations de 25.000, 5000 et 1000 Dollars ne soient pas une très grande rareté, c'est ce qui ressort des revenus annuelles de l'association pour 1927, lesquelles s'élevaient à 390.000 Dollars.

Cette immense activité en faveur de la protection de la nature, activité qui s'étend du Pacifique à l'Atlantique, a pour âme et pour chef Pearson, que le tout puissant a comblé non seulement de talent d'énergie et de persévérance, mais aussi des biens de la terre, de sorte que ce n'est pas seulement sur le continent américain, mais dans le monde entier, qu'il peut, à l'abri de soucis pécuniaires et sa vie durant, consacrer à cette cause sainte sa magnifique activité.

C'est lui aussi qui a créé la Commission Internationale pour la Protection des Oiseaux, qui compte actuellement des

sous-comités en 20 États, propageant avec succès dans le monde entier la cause des oiseaux, de la protection des animaux sauvages et des refuges.

Dès que Pearson apprit que le gouvernement hongrois désirait faire du Petit-Balaton une réserve naturelle pour sauver les dernières aigrettes, il écrivit au nom du Comité International à ce gouvernement, pour lui recommander de continuer cette puissante protection. En même temps il a envoyé aux lecteurs de la revue »Kócsag« sa photographie et son salue.

MAGYAR MADÁRREZERVÁTUMOK¹

Irta: FÖLDVÁRY MIKSA, Kaposvár

ÚGY gondolom, hogy a természetvédelem fogalma és lényege ma már annyira közismert, hogy azt e helyen részletesen tárgyalnom nem szükséges. Nálunk is számosan foglalkoztak e tárggyal és emelték fel szavukat, mindezideig azonban a kézzel fogható eredmény még mindig hiányzik és a tulajdonképeni alapot, a természetvédelem intézményes biztosítását: a természetvédelmi törvényt is nélkülözzük.

Első és most már halaszthatatlan teendő a természetvédelemről szóló törvénynek a legrövidebb idő alatt való megalkotása, mert jóllehet a társadalomnak ezen a téren való közreműködése és buzgólkodása mindenesetre üdvös és dicséretes dolog, hisz külföldön is, különösen Németországban a »Verein Naturschutzpark, Sitz Stuttgart« már igen szép eredményekkel dicsekedhetik és rengeteg áldozatot hozott, mindezt azonban platonikus munkálkodás és nálunk sok sikerrel nem biztatna, mert a magyar népnek csak az imponál, aki parancsol s ez jelen esetben a tételes törvény szigorú szava.

Mai csonka országunk közismerten nem bővelkedik grandiózus természeti ritkaságokban, meg kell tehát elégednünk kisebb facsoportok, ősi tipikus flórájú erdő-részletek, nevezetes fafaj, évszázadoskorú egyes fák, érdekes sziklaalakulatok, ritka növényzetű foltok, kihalófélben levő állat- és növényfajok és azok tenyésző helyét biztosító vizek, talajok és menedékek, történelmi nevezetességű természeti tárgyak, kiváló szépségű tájak természeti emlékként való kijelölésével és állandó fenntartásával.

Ilyenekben mai csonka hazánk területén a leggazdagabb a felséges Balaton tündéri vidéke, melynek örök időkre leendő fenntartása céljából való sürgős kijelölése a tudomány, a művelődés, a kegyelet, a köz, az idegenforgalom emelése érdekében, immár elodázhatatlan szigorú és szent kötelességünk.

Nem kell-e felemelnünk tiltó szavunkat, ha azt tapasztaljuk, hogy évezredek természeti szépségeket örökre és pótolhatatlanul tönkretesz a kapzsi ember? Mindig méltó felháborodás, féltő gond és keserű harag tölti be lelkemet, amikor

¹ Részlet szerzőnek »A Balaton környékének természeti emlékei« című hosszabb ismertetéséből.

azt hallom, hogy az ember nem is kizárólag önös érdekből, hanem sokszor csupa pajkosságból, céltalan pusztító kedvtelésből irtja az állatot és így egyes fajokat teljesen eltünteti a föld színéről. Miért kellett például az északi vidékeken milliószámra élt nagy alkát (*Alca impennis* L.) könyörtelenül halomra agyonverni? Nem szégyenfoltja-e ez az úgynevezett művelt embernek? S nem hangzik-e furcsán, hogy az utolsó tojásért egy árverés alkalmával 10.000 arany márkát fizetett az a gyűjtő, ki néhány évtizeddel azelőtt még akár egy hajórakomány tojást vásárolhatott volna. Schonger¹ szerint oly örült gyorsasággal hajtották véghez a nagy alka esztelen pusztítását, hogy Izland fővárosának Reykjavíknak tudományos gyűjteménye részére már nem tudtak eredeti, természetes tojást keríteni, hanem meg kellett elégednie egy műtojással annak az országnak, melynek hegyein korábban hihetetlen számban fészkelte ez a jámbor madár.

Undor és düh fogja meg lelkemet, amikor azt olvasom, hogy ma is folytatódik ez az irtóhadjárat más madárfajok ellen és addig nem nyugszik a romboló ember ádáz munkájában, míg a nagy alka sorsára juttatja például az északi bűvárt is, melyet szintén ezerszámba fogdosnak össze és megszártva tüzelőnek használnak, míg az anya nélkül maradt fészekalj nyomorultul elpusztul.

Mennyire lesújtólag hat az a közlés, hogy Újzélandban az utóbbi évtizedek alatt négy madárfaj teljesen kiveszett és pedig egyrészt a tűz következtében, másrészt a gyűjtők pusztítása folytán.²

Tűrhetjük-e hallgatagon, hogy bizonytalan gazdasági érdekből, romboló dühtől vezéreltetve, vagy vétkes könnyelműség miatt örökre és pótolhatatlanul eltűnjenek olyan érdekes természeti alkotások, eredeti szépségek, nagyértékű ritkaságok, melyek soha többé újra létre nem hozhatók?

Szükséges tehát, hogy a természetvédelem messze kiható, fontos ügyével immár komolyan foglalkozzunk.

A természet védelme kiterjed általános természetvédelemre, természeti emlékek kijelölésére és fenntartására, végül természetvédelmi területek (parkok, rezervációk) létesítésére s illetve kihasználására.

Az utóbbiakból a mai Magyarország területén nem sok lesz létesíthető. Közvetlenül a Balaton mentén is csupán egy: a Kis-Balaton, melynek sorsa — mint alább látni fogjuk — már meg van pecsételve, hacsak a tizenkettedik órában nem érkezik meg a várva-várt segítség.

KIS-BALATON

A számító, rideg ember a Kis-Balatonnak természetvédelmi területként való fenntartását felesleges fényűzésnek mondja, melyet szerinte a mi elszegényedett, ezer bajjal küzdő országunk nem engedhet meg magának.

Az én véleményem szerint nemcsak kenyérből élünk; a kultúra nem követelheti a természet megcsúfítását, minden őseredeti évszázados természeti alkotásnak rombadöntését, sőt éppen a kultúra, a tudomány érdekében áll bizonyos területeknek, nevezetességek, ritkaságoknak érintetlen állapotban való fennmaradása.

Egyébként a Kis-Balaton lecsapolásából eredhető gazdasági haszon és előny igen kérdéses és kétséges. Cholnoky Jenő dr. szerint »még több évszázadon át mocsaras, vizenyős, sásos rét volna, teljes kiszáritása pedig elszikesedésre vezetne.«

¹ Hubert Schonger: Auf Islands Vogelbergen. 1927.

² Dr. I. G. Myers, a nemzetközi madárvédelmi bizottság újzélandi tagja. »Kócsag« 1928. Nyár.

Ha a fenti tétel érvényesülne, akkor ilyen jogon minden tudományos intézményt fényezés címén meg kellene szüntetni, minden tudományos kutatóintézetet be kellene zárni.

Éppen ellenkezőleg áll a dolog. Jól mondja Szerednyei¹ »A műveltséggel vele jár, hogy a természeti és történeti nevezetességeket kíméli, becsben tartja akár ritkaságuknál, akár szépségükénél fogva, akár pedig történelmi emlékként.«

Hazánkban ilyen ritkaságokból már olyan kevés van, hogy azok megmentése érdekében nemcsak megmozdulni, írni és beszélni, de cselekedni is kell.

A balatoni Nagy-Berek, a Sárrét, a sok alföldi tocsogó és mocsár, az Ecsedi-láp le van csapolva s illetve kiszárítva. Havas Sándor, ki sokat vadászott a Sárréten, 1858. évben azt írta e helyről: »A vízi vadászatnak oly kifogyhatatlan fészke, melyhez hasonlót széles e hazában nem ismerek, de melynél nagyobb szerűt képzelni nem is tudok.« S ma? A vízi madarak minden fészkelő helyről, minden menedékből ki vannak zárva, hazátlanok és így pusztulnak.

Ugyanez áll az éneklő madarak számos fajáról.

Most ismét soron van a Kis-Balaton kiszárításának vagy legalább oly kicsiny területre való zsugorításának terve, melynek megvalósítása esetén az eddig ott élt növény- és állatvilág ezer és ezer faja végképen kipusztul vagy csak kevés fajjal fog fennmaradni.

Már régóta kísért a Kis-Balaton kiszárításának gondolata, mely ellen jó magam már egy évtizeddel ezelőtt tiltakoztam² és azt írtam, hogyha Schenk Jakab »A kócsag alkonya« című értekezésében az annyira megfogyatkozott kócsagállomány fennmaradása érdekében kívánja a Kis-Balatont természeti emlékné kijelölni, mennyivel inkább megokolt az, ha a kétségtelenül legkiválóbb vízi madarunk mellett a többi ott fészkelő fajok megmentésének ügyét is megszívlevélve, úgy ezeknek, mint az eredeti vízi növényzet fenntartása szempontjából a Kis-Balatonnak mint természetvédelmi területnek sürgős kimondását követeljük.

A nem szakembernek természetesen fogalma sincs arról a tudományos értékről, melyet a Balaton és Kis-Balaton faunája és flórája képvisel. Az 1891. évtől az 1897. évig több szakférfiú vizsgálta és tanulmányozta a Balaton és Kis-Balaton állat- és növényvilágát, földrajzát és életét s ezen kutatások alapján adták ki »A Balaton Tudományos Tanulmányozásának Eredményei« című, számos vaskos kötetre terjedő hatalmas és értékes művet, melynek »A Balaton biológiája« című részének bevezetésében Entz Géza dr. összehasonlította a Zachariás által átkutatott keleti hollsteini plőni nagy tó állatvilágának számadatait a Balatont kutató tudósok anyagával és azt találta, hogy a Balatont, Kis-Balatont és környékét lakó fajok száma a plőni fajokat (457—254) 203 fajjal múlják felül. Újabbi tudományos kutatások arról számolnak be, hogy a Balaton állatvilága még az említettnél is gazdagabb s azok száma állítólag a hétszázat közelíti meg. A Balatonnak az állatok tenyészésére nézve ily kedvező természeti viszonyainál fogva már akkor jelentette ki Entz Géza dr., hogy a Balatonban és környékén élő állatvilágnak ezen rendszertani vizsgálata után a jövőre a biológiai tanulmányozás feladata vár, ami most a jelenlegi kultuszminiszter úr csodás tevékenysége folytán a tihanyi nagyszerű biológiai intézet létesítésével a többi európai államhoz hasonlóan meg is valósult.

A Balaton és környékén élő állatfajok számának nagysága annál meglepőbb, mert a Balatonban csak parti és nyílt-tükri állatok vannak, ellenben mélységi

¹ Szerednyei: Tisztes fák. Erdészeti Lapok. 1908. évfolyam, 224. lap.

² Földváry Miksa: Óvjuk meg a Kis-Balatont természetvédelmi területnek. »A Természet« 1919. évfolyam, VII—VIII. szám.

fauna nincsen, mert azok területe csak 25 méternyi mélységben kezdődik, holott az újabb mélységi mérések szerint is a legnagyobb mélységet állítólag 19 méterben állapították meg.

A Kis-Balaton összefüggő nagy nádasában élő állatok és növények gazdagsága szinte egyedülálló, mely gazdagság a Balaton nádasainak tervezett teljes kiirtása és a Kis-Balaton esetleges kiszáritása által természetesen örökre eltűnnék.

Lovassy Sándor dr. szerint a Kis-Balaton rendkívül dús vizinövény-labirintusaiban mintegy 74 fajta él és fészkel a különböző madaraknak.

Attól tartok, hogy ma már hazánkban talán csak a Kis-Balatonban fészkelő, tündéri látványt nyújtó, gyönyörűsége nemes kócsaggal úgy vagyunk és leszünk, mint a kihálásra ítélt európai bölénnyel. Már csak tengődés az élete. Lovassy Sándor még tizenöt évvel ezelőtt azt írta,¹ hogy 1893-ig mintegy száz párban fészkel a nemes kócsag a Kis-Balatonon; a későbbi években már csak 7–8 pár. Utóbb, talán 1922. évben a szégyenletes teljes kipusztulást elkerülendő, mégis gyakorlatilag és tudományosan hozzáfogtak a kis-balatoni kócsagtelep védelméhez s illetve néhány évvel előbb, 1918-ban gyűjtést rendeztek a kócsagalap javára, amelyből egy állandó kócsagórt alkalmaznak.

Legutóbbi kis-balatoni utam alkalmával a kócsagórtól arról értesültem, hogy az 1928. évben 9 nemes és 1 kis kócsagfiókat gyűrűztek meg a Kis-Balatonon. Az 1928. év tavaszán 24 öreg kócsag jött oda. Ezzel szemben az 1927. évben 48 nemes kócsagfiókat gyűrűztek meg.

Úgy látszik, hogy a létszám állása eléggé hullámzik, de a Madártani Intézet céltudatos, komoly munkája révén remélhetőleg sikerülni fog a jelenlegi állományt nemcsak fenntartani, hanem számbelileg emelni is, csupán azt javaslom, hogy a tudományos megfigyelés, gyűrűzés és egyéb kutatás minél ritkábban, óvatosabban, az annyira félénk és vad madár minél kevesebb zavartatásával és riasztásával történjék.

Az imént említett utamon kárörvendve mondta a csónakot toló (sajnos, a víz sekélysege miatt nem evező) halász, hogy olykor visszafelé folyik a Zala, különösen szeles időben s ez a körülmény némi vígasz, sejdítő remény, hogy a rideg mérnök számító munkája nem lesz sikeres, a folyó rakoncátlankodásán megtörik a kotró minden igyekezete. A kotrás során a Zala medréből kiemelt anyaggal töltést emeltek a parton s hogy minden akadályt elhárítsanak, a partmenti öreg fűzfákat is kivágták, melyek tuskói most csonkán gubbasztanak a süppedő parton zúgolódva, sopánkodva, mint az útszélen sirdogáló öreg, béna koldus.

Rónavíz már nem sok van. Kiszárad a mocsár s most sást kaszál a környékbeli gazda bizonytalan értékű alomnak.

Az egyetlen sík vizet csak kemény erőfeszítéssel tudjuk megközelíteni s mind gyakrabban feneklik meg a zizegve csúszó ladik. Sulyom és vizitök sűrű szövevénye borítja a sekély vizet. Fehér tavirózsa csak elvétve akad itt.

A sást gondosan osztályozza a munkanélküli halász s különösen a piros sásra ügyel, mert azt Olaszország jól fizeti.

Hiába minden igyekezet és veritékes erőfeszítés, az egyetlen sík vízre, a Komáromgyékényig nem tudja emberem a ladikot tolni: nincsen víz. Szomorú megadással szól a ladikos: tönkremegy egészen a Kis-Balaton.

Hogy ez be ne következzen, komolyan össze kell fogni és céltudatos munkával megtenni a menthetőt.

¹ Lovassy Sándor dr.: Adatok a Balatonvidék madáréletének ismeretéhez. Természettudományi Közlöny, 1913. évi XIV. kötet, 16. szám.

Erre vonatkozólag dr. Schilberszky Károly azt javasolta¹ »De a természetvédelem a gyakorlati intézkedésekkel még korántsem végezte el feladatát. Szükséges, hogy a nagyközönségnek mennél szélesebb rétegei győződjenek meg e munka szükségességéről, mert csak a közvélemény egységes meggyőződése adhatja meg munkájának a szükséges erkölcsi nyomatékot. A természet kincseit a közösség, a társadalom számára igyekszünk megmenteni; kell tehát, hogy a társadalom ismerni tanulja s értékelni tudja ezeket.«

Még néhány évvel ezen cikk megjelenése előtt, fentebb említett értekezésemben csaknem ugyanezt ajánlottam én is, ezekkel a szavakkal: »Azonban a siker csak úgy biztosítható, ha a mentéssel karöltve jár az emberi érdeklődésnek a természet iránt való felébresztése, ébrentartása; a természet szeretetének ápolása.«

A BALÁTA-TÓ

A Kis-Balaton mellett a Baláta-tó az a rezervátum, mely ki nem apadó forrása a törekvő természettudós eredményes kutatásainak és melyre a külföld előtt is méltán büszkék lehetünk.

A tó környékének békés magányában lelki felfrissülést és ártatlan örömeket talál a lelkes természetbarát és bőséges zsákmányban részesül a passzionátus vadász.

Azonban természetvédelmi területté való kijelölése után magán a tavon puska-lövésnek nem szabad eldörrennie és a látogatók számának is minél alacsonyabbnak kell lennie, mert csak így van biztosítva az állat- és növényvilág ott élő számos, különleges és ritka képviselőinek békés és zavartalan fejlődése, szaporodása.

A Baláta-tó tulajdonosának, Hohenlohe herceg erdő- és természetszeretete a legfőbb biztosíték ezen kívánalom teljesülésének és minden komoly természet-tudós biztosan számíthat arra, hogy a somogyszobi uradalomban szívesen látott vendég lesz.

Ezzel már meg is mondtam, hogy Somogy vármegyének ezen természeti kincse, a Balaton környékének nagyértékű rezervátuma, a Kis-Balatonnak nem érdemtelen versenytársa, hol található.

Ez a 302 kat. hold kiterjedésű tó a Somogyszob községhez tartozó Kaszó-puszta mellett fekszik, mintegy 160 m tengerszint feletti magasságban, buja növésű, szép szálás égeresektől körülvéve. A tavat csak csapadékvíz és talajvíz táplálja, mely utóbbi a partok mentén számos forrás alakjában jelentkezik. A tó vize elég sekély, a legnagyobb vízmélység 5–6 méterre tehető.

A csokoládébarna víz az elmúlt nyáron annyira megapadt és a fehér tavi rózsa annyira elterjedt, hogy a csónak már nem is a vizen ringott, hanem sikongva csúszott a rengeteg sok lapos levél lemezén, melyek egyike-másika már nem találva helyét a víz színén, ágaskodva himbálózott a levegőben.

Mondják, hogy azelőtt több volt a síkvíz; most igen leszállott a víz tükre és a tó lassankint elnadasodik. Ennek okát az utóbbi évek alatt tapasztalt tartós nyári szárazságon kívül kétségtelenül abban a körülményben kell keresni, hogy a múlt évben kiásott vízlevezető árok megszabja a vízszint felső határát. Így aztán aligha fog újból bekövetkezni az a régi állapot, amikor a Baláta-tó több más, az uradalom területén meglévő tóval összefüggésben volt. Délkeleti irányban ma még a Bojsza-tóval függ össze.

Mivel az előbb említett árkon kívül más lefolyása nincsen és minthogy az uradalom tulajdonosától távol áll az a gondolat, hogy a Baláta-tavat lecsapolja,

¹ Dr. Schilberszky Károly: A kócsag pusztulása, védelme és tenyésztése. Természettudományi Közlöny, 1924. évfolyam, 22. lap.

a vízszint kisebb-nagyobb ingadozásától eltekintve, nem kell attól tartani, hogy az annyi ritka növény- és állatfajnak biztos otthont nyújtó tó belátható időn belül megszűnnék.

Mindazonáltal ez a körülmény nem zárja ki azt a törekvést, hogy a Baláta-tó természetvédelmi területté kijelöltesék, ami ellen — tudomásom szerint — az uradalom kifogást nem tesz.

A tavat szegélyező füzeset és égerest befelé nagyszerű zombékos váltja fel, melynek főállományát a *Carex Hudsonii* alkotja, »Egy sásfajnak hatalmas, több évtizedes vagy még idősebb, oszloposan kiemelkedő gyepe.«¹

Mivel a zombék igen lassan nő, évenként alig néhány millimétert, a Baláta-tavat benépesítő zombékok pedig 1—1½ m magasságot is elérnek, ebből ezeknek a zombékoknak igen magas korára kell következtetni.

Zombékok külföldön nem igen vannak — sőt még szavuk sincsen erre a fogalomra, hanem a magyar »Zombék« elnevezést használják a külföldi botanikusok is, — míg nálunk, főként az Alföldön igen sok volt, melyek azonban a lápok lecsapolásával mindinkább kevesbedtek, tehát már ebből a szempontból is megérdemli a Baláta-tó a természetvédelmi területté való sürgős kijelölést.

A zombékok társaságában igen érdekes és jellemző növények élnek.

Magyar Pál a Baláta-tó zombékjai között a ritkább növények egész sorát találta, ú. m. *Caldesia parnassifolia*, *Comarum palustre* v. vill., *Ludiwigia palustris*, *Gentiana pneumonanthe*, *Sparganium minimum*, *Calamagrostis canescens*, *Schoenoplectus Balatae* stb. A zombékokon túl tömegesen lépnek fel *Potamogeton natans*, *Hydrocharis morsus ranae*, a szép nagy fehérvirágú *Castalia alba* és a sárga *Utricularia vulgaris*; kisebb számban vannak *Potamogeton gramineus* és csaknem az egész Baláta-tóban és a szomszédos kisebb Bojsza-tóban tömegesen látjuk a víz felszíne alatt az *Aldrovanda vesiculosa*-t, melyet itt először dr. Boros Ádám² talált meg és melynek ez a tó csonka hazánk egyedüli termőhelye.

Dr. Boros leírása szerint az *Aldrovanda* összezáruló levéllemezeivel megfogja a rovarokat és azokkal táplálkozik.

Ez a hüsevő növény azonban nemcsak táplálkozásánál fogva, hanem más életjelenségei miatt is érdekes. A víz színe alatt lebeg; sem gyökere, sem termése nincsen s szaporodása úgy történik, hogy egy-egy gallyacska az anyanövényről leválik és önálló életet kezd.

Az igen ritka és kényes *Aldrovanda*-n kívül a Baláta-tóban még más különleges növény is él, így a tözegeper (*Comarum palustre*), mely ezenkívül csak a lecsapolás alatt álló és felparcellázott bátorligeti (Szabolcs megye) őslápon fordul elő, honnan valószínűleg előbb-utóbb ki fog pusztulni; továbbá a *Caldesia parnassifolia*, mely a Balátán kívül csak a Rétyi Nyír-en él ugyancsak az *Aldrovanda*-val együtt.

Az elmondottak a botanikusok féltő aggodalmának kétségtelen alaposágát és a tó lecsapolásának mellőzését illető jogos kívánságát teljesen igazolják, miről — hála Istennek — nincs is szó.

De az ornithologusok és természetbarátok is közbelépnének ilyen szerencsétlen terv megvalósításával szemben, mert a Baláta-tó sok vizi madárnak állandó és biztos fészkelő helye, mint a szürke gémnak, bakcsónak, ibisznek, vizi tyúknak, szárcsának, tőkész, csörgő, cigányrécének stb.

A tó közepe táján lévő és síkvíztől körülvelt gémtanyán oly hihetetlen számban fészkelnek a gémek, hogy tavasszal ürüléküktől egészen fehérek a fészkek

¹ Dr. Boros Ádám: A zombék. Pótfüzetek a Természettudományi Közlethez. 1924. évf. 1—4. szám.

² Dr. Boros Ádám: A hüsevő *Aldrovanda* újabb hazai termőhelye. Természettudományi Közlethez. 1924. évf.

alatt roskadozó fűzfák és a kiöklendezett kígyó- és békamaradványok türhetetlen büzzel töltik be a levegőt.

Fekete gólya nem szokott itt fészkelni, de vonuláskor mindig megjelenik. Mult év szeptember hó elején is tartózkodott vagy 25 darab a Bojsza-tó környékén.

Egyik nyári vadrécelesen spaniel kutyám egy jókora nagyságú mocsári teknős-békát apportírozott ki a bolhási tóból.

Mivel itt a teknősbékát senki sem tenyésztette, világos, hogy az is őshonos és különleges állatja ennek az érdekes tóvidéknek, mely ilyenformán ritka, szép és érdekes növény- és állatvilágával mindenképen méltó lesz a neki szánt szerepre és meg fogja állani helyét a Balaton környékén kijelölt és kijelölendő legjelenebb természeti emlékek között is.

HUNGARIAN BIRD SANCTUARIES

By MIKSA FÖLDVÁRY, Kaposvár

ALSO in Hungary a great deal has been written about wild life protection and many people devote much of their time to the study of this subject, yet a law for the protection of wild life still remains a desire to be fulfilled.

The aim of wild life protection is: the conservation of wild life in general, the designation and upkeep of natural monuments, the obtainment and setting up of reserved territories (parks, sanctuaries). Not many of the latter can be found on the territory of present Hungary. Even around the Balaton lake, so rich in natural resources and picturesque surroundings, the Kis-Balaton (Small Balaton) is the only one, and now the existence of even this is menaced unless help arrives in the last hour.

KIS-BALATON. The cynical and profit man considers the keeping up of the Kis-Balaton for purposes of wild life protection as a luxury which our impoverished country, bending under hundreds of other burdens, cannot afford. Civilization and culture can, however, not exact the disfigurement of nature, neither can the destruction of original and centuries old creations of nature be their purpose. On the contrary, it is in the interest of science and culture that certain areas, rarities and curiosities of nature should be kept up in their original

state. Moreover the economic benefit that may be derived from the drainage of the Kis-Balaton is very doubtful. According to Cholnoky it would remain a marshy, damp, sedge-growing meadow for many centuries to come and the entire drying out would turn it into a sodic barren land. If the above mentioned point of view was to be accepted all scientific institutions and institutes for scientific researches could on the same ground be stopped and closed down. The fact is that present Hungary possesses so few of such rarities of nature that all levers ought to be put into motion to save that can be saved. Nagy-Berek on the Balaton lake, Sárrét, many marshy places on the Great Plains and the famous Ecsedi-Láp (Ecsed marsh) were long ago drained off. Now Kis-Balaton is to follow. Should this plan be carried through, the rich fauna and flora of this region would either disappear altogether or, in the best case, a very few species only would survive. According to Lovassy about 74 different kinds of birds are living and breeding in the rich labyrinth of water plants growing in the Kis-Balaton. I am afraid that the beautiful Great White Heron, whose perhaps only breeding place in Hungary is the Kis-Balaton, is destined to share the fate of the European bison which is sentenced to extermination. According to Lovassy about 100 couples of the Great White Herons have had their breeding place in the Kis-Balaton

up to 1893; in the years following their number decreased to 7 to 8 pairs. Later on in 1922, in order to avoid total extermination a scientific and practical action was started for the protection of this noble bird, in fact, a few years earlier a public collection was made to raise a Heron Fund to cover the costs of a permanent Heron keeper. At one of my recent trips I was informed by the keeper that in 1928 nine young Herons and one young Little Egret were provided with rings. In the spring of 1928 twentyfour old Great White Herons arrived at the Kis-Balaton. In 1927 forty-eight young ones were provided with rings. The number of stock seems to be rather fluctuating, it may however be hoped that with serious and purposeful endeavour the Ornithological Institute will succeed not only to maintain the present number, but even to increase it. I would advise, however, to reduce all scientific observations, putting on rings, etc. to the unavoidable, so as not to scare away this extraordinarily shy bird.

LAKE BALÁTA. Lake Baláta as a bird sanctuary would offer another inexhaustible source of successful explorations for natural scientists. It is situated at an attitude of about 160 m. above sealevel, in Kaszó puszta, near Somogyszob, covering an area of 302 cadastral yokes and is surrounded by tall alder trees of a rich growth. The lake is nourished by rain and subsoil water only, the latter forming numerous springs along the shore. The water is rather shallow, the greatest depth not exceeding five to six metres.

The owner of the lake, Prince Hohenlohe, has no intention to have the lake drained, therefore, apart from the natural fluctuation of the water-level there is no danger of this lake, in which so many water-plants and birds have their home, disappearing within a calculable time.

These circumstances, however, do not

preclude the endeavour to preserve Baláta Lake as a bird sanctuary against which the owner, as far as I know, has no objection whatsoever.

Lake Baláta is a permanent and safe breeding place of many water-fowls such as: *Ardea cinerea*, *Nycticorax griseus*, *Plegadis falcinellus*, *Gallinula chloropus*, *Fulica atra*, *Anas boschas*, *Anas crecea*, *Nyroca ferruginea*, etc.

On the heronry (*Ardea cinerea*) at about the middle of the lake, surrounded by shallow water, there are so many of these birds that in spring the willow-trees, bending under their nests, are quite white with their dung, and the remains of frogs and snakes devoured by them fill the air with an unbearable, offensive smell.

The Black Stork, as a rule, does not breed at Lake Baláta, nevertheless it appears there every year at migration time. At the beginning of last September about 25 of such storks stayed in the neighbourhood, at Bojsza Lake. (A smaller lake near Lake Baláta).

One summer at wild-duck shooting my spaniel brought out a large Marsh-Tortoise of Lake Bolhás. In view of the fact that no Tortoise has ever been bred in that district it is obviously an original and special inhabitant of this interesting lake district, which will, no doubt, be able to maintain its value among the more important bird sanctuaries in the Balaton region.

UNGARISCHE VOGELRESERVATE

Von MAX von FÖLDVÁRY, Kaposvár

AUCH in Ungarn wurde schon viel über Naturschutz geschrieben, das Naturschutzgesetz ist aber leider noch immer ein Desiderat.

Die Naturschutzbewegung bezweckt: allgemeinen Naturschutz, Feststellung und Erhaltung von Naturdenkmälern, Schaffung, resp. Erwerbung von Naturschutzgebieten (Parks, Reservationen).

Die Zahl derartig geeigneter Stätten dürfte im heutigen Ungarn nicht all zu gross sein. Sogar an den an Naturschätzen und Schönheiten so reichen Balaton (Plattensee) ist es nur der Kis-Balaton (Kleiner Plattensee). Doch auch sein Bestehen ist gefährdet, wenn in letzter Stunde nicht noch Hilfe kommt.

KIS-BALATON. Der rechnende, materiel veranlagte Mensch hält die Erhaltung dieses Sees als Naturschutzgebiet für einen überflüssigen Luxus, welchen sich nach seiner Auffassung unser verarmtes, mit hundert anderen Sorgen belastetes Land nicht leisten kann. Aber die Kultur kann eine Verunstaltung der Natur nicht verlangen und seit Jahrhunderten im urwüchsigen Zustand bestehende Naturgebilde nicht vernichten wollen, ja es steht eben im Interesse der Kultur, der Wissenschaft gewisse Gebiete, Merkwürdigkeiten, Seltenheiten, unberührt zu erhalten. Übrigens ist der aus der Entwässerung des Kis-Balaton zu erwartende wirtschaftliche Nutzen sehr fraglich. Nach v. Cholnoky bliebe er noch mehrere Jahrhunderte eine sumpfige, nasse, mit Riedgräsern bewachsene Wiese, seine gänzliche Trockenlegung aber würde bloss einen unfruchtbaren Natronboden ergeben. Nach obiger Ansicht könnte ja jede wissenschaftliche Institution, jedes wissenschaftliche Forschungsinstitut als Luxus deklariert werden und die Tore schliessen. Im Gegenteil. Ungarn besitzt schon so wenig derartige Naturseltenheiten, dass zu ihrer Rettung alle Hebel in Bewegung gesetzt werden müssen. Nagy-Berek am Plattensee, Sárrét, viele Sümpfe des Alföld, Ecsedi-láp, sind längst entwässert und trockengelegt. Jetzt kommt an den Kis-Balaton die Reihe. Wenn dieser Plan zur Ausführung gelangt, verschwindet endgültig die dortige reiche Flora und Fauna, oder es bleiben nur spärliche Reste übrig. Nach v. Lovassy leben und brüten im reichen Pflanzengewirr des Kis-Balaton etwa 74 Arten Vögel. Ich fürchte, dass dem herrlichen, in unserem Vaterlande vielleicht

bloss noch im Kis-Balaton brütenden Edelreihers das Schicksal des auf dem Aussterbeetat stehenden europäischen Wisents droht. Bis 1893 nisteten nach v. Lovassy, etwa 100 Paare des Edelreihers im Kis-Balaton; in den folgenden Jahren verminderte sich ihre Zahl auf 7—8 Paare. Später, etwa im Jahre 1922 wurde endlich, um der schmachvollen gänzlichen Ausrottung zu steuern, zum praktischen Schutze der Edelreiherkolonie am Kis-Balaton geschritten, resp. einige Jahre früher eine Sammlung zu Gunsten eines Edelreihersfonds veranstaltet, welche die ständige Anstellung eines Wächters ermöglichte. Während meines letzten Besuches erfuhr ich vom Wächter, dass 1928 dort 9 Junge des Edelreihers und 1 Junges des Seidenreihers beringt wurden. Im Frühjahr 1928 waren 24 alte Edelreihers angekommen. 1927 wurden 48 Edelreihers Junge beringt. Es scheint der Bestand ziemlich zu schwanken, aber hoffentlich gelingt es der zielbewussten Arbeit des Ornithologen. Institutes die jetzige Zahl nicht nur zu erhalten, sondern auch zu vermehren. Ich beantrage aber, dass die wissenschaftliche Beobachtung, Beringung und andere Forschung je seltener, vorsichtiger und mit je weniger Beunruhigung und Störung des so schreckhaften Vogels stattfinden möge.

BALÁTA-SEE. Neben dem Kis-Balaton wäre der Baláta-See als Reservat eine nie versagende Quelle erfolgreichen Forschens für den Naturgelehrten. Dieser 302 kat. Joch umfassende See liegt neben der zur Gemeinde Somogyszob gehörenden Kaszó-Pusztá, 160 m hoch und ist von schönen Erlenwäldungen umgeben. Den See speisen bloss Niederschläge und Grundwasser, welches letzteres am Ufer zahlreiche Quellen bildet. Der Wasserstand ist ziemlich seicht, die grösste Tiefe beträgt 5—6 m. Da der Besitzer der Domäne, Fürst Hohenlohe, eine Entwässerung des Sees nicht beabsichtigt, ist nicht zu befürchten, von kleineren-grösseren Schwankungen des

Wasserspiegels abgesehen, dass der so vielen seltenen Pflanzen und Tieren eine sichere Stätte bietende See in absehbarer Zeit von der Oberfläche verschwinden wird. Dies soll uns jedoch davon nicht abhalten, den See als Naturschutzgebiet erklären zu lassen, gegen welchen Plan, meines Wissens, die Domäne keinen Einspruch erheben wird. Der See bietet vielen Wasservögeln ständige und sichere Brutstellen, wie: *Ardea cinerea*, *Nycticorax griseus*, *Plegadis falcinellus*, *Gallinula chloropus*, *Fulica atra*, *Anas boschas*, *Anas crecca*, *Nyroca ferruginea* etc. Der etwa in der Mitte des Sees gelegene, von freiem Wasser umspielte Reiherstand wird zur Brutzeit so zahlreich von den Reihern bezogen, dass die Weidenbäume sich unter der Last der Horste neigen und vom Kote der Vögel ganz weiss übertüncht sind; die faulenden Reste der herbeigeschleppten Schlangen und Frösche verpesten die Luft. Der Schwarzstorch horstet hier nicht, wird aber während der Zugzeit stets beobachtet. Anfang September vorigen Jahres hielten sich wieder etwa 25 Stück in der Gegend des Bojsza-Sees (ein kleinerer See, mit dem Balata-See benachbart) auf. Bei einem Sommeranstand auf Wildenten apportierte mein Spaniel eine Sumpfschildkröte aus dem Bolhási-See. Da hier Schildkröten niemand züchtet, gehört auch diese Tierart zur ursprünglichen Fauna dieses interessanten Seengebietes, welches seinen Wert als Naturschutzgebiet auch neben den bedeutenderen derartigen Reservaten der Balaton-Gegend sicher behalten wird.

RISERVE DI UCCELLI IN UNGHERIA

Di MASSIMILIANO di FÖLDVÁRY, Kaposvár

ANCHE in Ungheria numerosa è la schiera di coloro che si sono occupati della difesa della natura, ma finora manca ancora una legge concernente la difesa della natura. La difesa della natura

abbraccia la difesa generale della natura, l'indicazione e la conservazione dei ricordi naturali ed infine la creazione ossia la separazione dei territori (parchi e riserve) destinati alla difesa della natura stessa.

Non è notevole il numero di quelli che potranno essere creati nel territorio dell'Ungheria di oggi. Ed anche direttamente presso il Balaton ricco di tesori e di bellezze naturali uno solo: il piccolo Balaton (Kis-Balaton) la cui sorte — come più sotto verremo a descrivere — ormai è suggellata, a meno che alla dodicesima ora non giunga il tanto atteso aiuto.

PICCOLO BALATON (Kis-Balaton).

Le persone rigide e calcolatrici ritengono che il mantenimento del Kis-Balaton come territorio di difesa della natura sia un lusso superfluo, che il nostro paese impoverito, obbligato a lottare con mille guai, non può permettersi.

Secondo la mia opinione non viviamo di sole pane; la coltura non può volere l'abbruttimento della natura, la distruzione di ogni antica e secolare creazione della natura, anzi, al contrario, è interesse proprio della coltura, della scienza la conservazione intatta delle celebrità, delle rarità di certi territori.

D'altro canto l'utile economico ed i vantaggi che possiamo derivare dal prosciugamento del Kis-Balaton sono molto problematici e dubbi. Secondo Cholnoky esso resterebbe per molti secoli ancora paludoso, acquitrinoso e coperto di canneti, mentre il suo prosciugamento condurrebbe all'assodamento del terreno.

Ove la tesi di cui sopra avesse ad affermarsi, in base a tale diritto bisognerebbe cessare a titolo di lusso tutte le istituzioni della scienza sperimentale. Nel nostro paese ormai il numero delle rarità è così esiguo, che nell'interesse della salvezza di esse occorre non solo muoversi, scrivere e parlare, ma anche agire.

Il Nagy-Berek, del Balaton, il Sárrét, le numerose pozzanghere e paludi del bassopiano, la palude di Ecsed sono state già prosciugate.

Ora è nuovamente in progetto il prosciugamento del Kis-Balaton o almeno la sua riduzione in un territorio così piccolo. Ove questo progetto avesse a realizzarsi le migliaia e migliaia di specie del mondo delle piante e degli uccelli ivi viventi verrebbero definitivamente distrutte oppure ne resterebbero soltanto poche specie.

Temo che al nobile e magnifico airone bianco, che presenta uno spettacolo incantevole, e che oggi nidifica in Ungheria solo nel Kis-Balaton venga riservata la stessa sorte che tocca' al bisonte europeo condannato all'estinzione. Oggi la sua vita non è che una vita piena di stenti. Non sono ancora passati quindici anni che il Lovassy scrisse, che fino il 1893 sul Kis-Balaton nidificavano quasi cento paia di aironi bianchi; più tardi solamente 7—8 paia. Ultimanente, forse nel 1922, per evitare la vergognosa e completa estinzione ebbe inizio pratico e scientifico della difesa della colonia di aironi bianchi del Kis-Balaton. Alcuni anni prima, cioè, nel 1918, venne organizzata una sottoscrizione in favore del fondo pro airone bianco, con il quale viene tenuto in servizio permanente un guardiano per gli aironi bianchi.

In occasione del mio ultimo viaggio sul Kis-Balaton appresi dal guardiano degli aironi bianchi che nel 1928 ivi furono inanellati 9 giovani aironi bianchi ed una piccola Garzetta. Nella primavera del 1928 vi andarono 25 adulti aironi bianchi. Nel mentre nel 1927 furono inanellati 48 giovani aironi bianchi.

Sembra che il contingente degli aironi bianchi oscilli abbastanza, ma grazie all'opera seria e lungimirante dell'Istituto Ornitologico è sperabile che si riuscirà a mantenere l'attuale contingente non solo, ma anche ad aumentarlo di numero. Faccio una sola proposta: che le osservazioni scientifiche, l'inanellamento ed

altre ricerche vengano eseguite il più raramente possibile e con la massima cautela, disturbando e spaventando quanto meno è possibile quest'uccello tanto timoroso e selvaggio.

IL LAGO DI BALÁTA.

Accanto al Kis-Balaton il lago di Baláta è la riserva che costituisce una fonte inesauribile delle efficaci ricerche degli scienziati della natura.

Questo lago che ha un'estensione di 302 jugeri catastrali giace presso Kaszópuzta, che appartiene al comune di Somogyszob, ad un'altezza sopra il mare di 160 metri, circondato da una fitta e bella vegetazione. Il lago è alimentato soltanto dalle acque piovane e terrene, le quali ultime si presentano lungo le rive in forma di numerose fonti. L'acqua del lago è abbastanza bassa, la maggiore profondità può essere calcolata a 5—6 metri.

Poichè dal Principe Hohenlohe, proprietario della tenuta, è lontana l'idea di far prosciugare il lago di Baláta, prescindendo dalle oscillazioni più o meno forti dello specchio d'acqua, non c'è da temere che il lago che offre asilo sicuro a tante specie di animali e di piante, venga a cessare entro un periodo di tempo prevedibile.

Cio'non di meno questa circostanza non esclude la tendenza a far sì che anche il lago di Baláta venga fissato come territorio per la difesa della natura, progetto contro il quale — secondo mi consta — il proprietario della tenuta non solleva alcuna obiezione.

Il lago costituisce sicuro e permanente luogo di nidificazione a numerosi uccelli acquatici come ai seguenti: *Ardea cinerea*, *Nycticorax griseus*, *Plegadis falcinellus*, *Gallinula chloropus*, *Fulica atra*, *Anas boschas*, *Anas crecca*, *Nyroca ferruginea* ecc. ecc.

Nei pressi del centro del lago, nella colonia degli aironi cenerini, queste vi dimorano in numero così considerevole,

che in primavera i salici crollanti sotto i nidi sono del tutto bianchi dagli escrementi, ed i rimasugli di biscie e di rane vomitati riempiono l'aria di un puzzo insopportabile.

La cicogna nera non suole nidificare in questa regione, ma in occasione della migrazione sempre vi si presenta. Anche sull'inizio del settembre dell'anno scorso nei dintorni del lago di Bojsza, presso il lago di Baláta, erano presenti circa 25 cicogne.

In occasione d'un appostamento ad anitre selvaggie il mio cane era riuscito a tirare dal lago di Bolhás una tartaruga di notevole grandezza.

Poichè ivi nessuno alleva tartarughe è evidente che anche quest'animale vi abita da tempo antico e che è una specialità di questa interessante regione di laghi, la quale in tal modo, con il suo bello, raro ed interessante mondo di piante e di animali, sarà degna in tutti i modi alla parte fissatale e saprà figurare bene anche tra i più notevoli ricordi naturali fissati e da fissarsi nella regione del Balaton.

LES RÉSERVES POUR OISEAUX EN HONGRIE

Par M. MAXIMILIAN FÖLDVÁRY, Kaposvár

BEAUCOUP de gens en Hongrie aussi se sont occupés de la protection de la nature, mais jusqu'ici une loi dans ce sens fait encore défaut.

La protection de la nature s'étend à la protection de la nature en général, au classement et à l'entretien des monuments naturels et enfin à la création ou prélèvement de territoires (parcs, réserves) pour la protection de la nature. Sur le territoire de la Hongrie actuelle il ne pourra être établi beaucoup de réserves de ce genre. Même dans le voisinage immédiat du lac Balaton, riche en trésor et en beauté naturels, une seulement est possible; le Petit-Balaton, dont l'existence, — comme nous allons le voir —

est déjà malheureusement condamnée, à moins qu'à la dernière heure n'arrive enfin le secours si attendu.

LE PETIT BALATON. Les esprits positifs et mercantils verront dans le maintien du Petit Balaton comme territoire consacré à la protection de la nature un luxe inutile et que, selon eux, notre pays appauvri et en lutte avec toutes sortes de difficultés ne saurait se permettre. A mon avis, nous ne vivons pas seulement de pain: la civilisation ne peut exiger l'enlaidissement de la nature, la ruine de toutes les créations naturelles, antiques et séculaires, car il est justement dans l'intérêt de la civilisation et de la science de maintenir intactes certains territoires, certaines curiosités et raretés naturelles. D'ailleurs, le profit et l'avantage économique qui pourrait provenir du dessèchement du Petit Balaton, est très douteux et problématique. Suivant Cholnoky, il continuerait à être pendant des siècles une prairie marécageuse, défoncée, pleine de roseaux et dont le dessèchement complet donnerait un sol sodique. Si la thèse des esprits positifs était admise, il faudrait supprimer, comme un luxe, toute institution scientifique et fermer tous les instituts consacrés aux recherches scientifiques. Mais, pour la Hongrie en particulier, c'est tout le contraire qui est vrai. Les raretés de ce genre y sont déjà en si petit nombre que pour les sauver il ne suffit pas de s'agiter, d'écrire et de parler: il faut aussi agir! Le »Nagy-Berek« du Balaton, le »Sárrét«, les nombreux marais et marécages de la Grande Plaine, le marécage d'Ecsed, sont déjà drainés, ou même desséchés. Or, c'est maintenant le tour du Petit Balaton que l'on projette de dessécher ou tout au moins de réduire à un territoire si exigü que si ce projet est réalisé, des milliers d'espèces végétales et animaux, vivant jusqu'ici en ces lieux, seront vouées, à quelques unes près, à une destruction définitive. Selon Lovassy 74 espèces d'oiseaux environ vivent et nichent dans les laby-

rinthes extraordinairement luxuriants de plantes aquatiques que forme le Petit Balaton. Je crains qu'aujourd'hui déjà en Hongrie, la noble et superbe aigrette à l'aspect féérique et qui peut-être ne fait plus son nid que dans le Petit Balaton, ne soit vouée au même sort que le bison d'Europe, condamné à l'extinction. Aujourd'hui même, elle ne fait que végéter. Il y a une quinzaine d'années, Lovassy écrivait encore que le nombre des couples d'aigrettes ayant leurs nids sur le Petit Balaton en 1893 était une centaine environ, dans les années suivantes, se ne sont plus que 7 à 8 couples. Plus tard, vers 1922, afin d'éviter la honte d'une destruction complète de cet oiseau, on se mit pratiquement et scientifiquement à protéger la colonie d'aigrette du Petit Balaton et quelques années auparavant, en 1918 on organisa une collecte pour l'établissement d'un fonds spécial en faveur des aigrettes et qui permet d'employer un garde à demeure à cet effet. Lors de mon dernier voyage au Petit Balaton, j'ai appris de ce garde qu'on avait en 1928 marqué d'un anneau à la patte, sur le Petit Balaton, huit nobles aigrettes et une garzette. Au printemps de 1918 il y est venu 24 vieilles aigrettes. Par contre, en 1927 on avait marqué 48 petits. Il semble que l'effectif de cette espèce soit assez variable, mais on peut espérer que grâce à l'oeuvre sérieuse et méthodique de l'Institut Ornithologique Hongrois, on réussira non seulement à maintenir l'effectif actuel, mais encore à l'élever numériquement. Je proposerais seulement que l'on procède aux observations scientifiques, aux poses d'anneaux et autres recherches le plus rarement et le plus prudemment possible, afin de déranger et effaroucher le moins possible cet oiseau si timide.

LE LAC BALÁTA. A côté du Petit Balaton, le lac Baláta est une réserve qui constitue pour les recherches des naturalistes zélés une source intarissable. Ce lac, couvrant une étendue de 302 arpents cadastraux, est situé près de la »Kaszó-

puszta« appartenant à la commune de Somogyszob, à une altitude d'environ 160 mètres au dessus du niveau de la mer, la végétation en est riche et entourée les alentours couverts d'aunes de belle venue. Ce lac n'est alimenté que par les pluies et les eaux souterraines, ces dernières apparaissant le long des rives sous la forme de nombreuses sources. L'eau de ce lac est assez peu profonde, la plus grande profondeur pouvant être évaluée à 5 à 6 mètres. Étant donné que le propriétaire du domaine, dont ce lac fait partie, le prince de Hohenlohe ne songe nullement à drainer le lac Baláta, il n'y a pas sujet de craindre, — abstraction faite de variation du niveau plus ou moins considérable — que ce lac qui offre à tant d'espèces végétales et animales assez rares un asile sûr, vienne à disparaître d'ici longtemps. Néanmoins, cette circonstance ne doit pas nous empêcher de travailler à ce que le lac Baláta soit classé comme territoire réservé à la protection de la nature, ce qui, à ma connaissance — ne rencontrerait aucune objection auprès de la direction du domaine. Ce lac offre à nombre d'oiseaux aquatiques, — *Ardea cinerea*, *Nycticorax griseus*, *Plegadis falcinellus*, *Gallinula chloropus*, *Fulica atra*, *Anas boschas*, *Anas crecca*, *Nyroca ferruginea* etc. — un lieu de nidification permanent et sûr. Dans la héronnière située vers le milieu du lac et entourée d'eaux libres, les hérons nichent en nombre si incroyable que, au printemps, les saules pliant sous le poids de leurs nids sont complètement blanchis par leurs fientes et que les débris de serpents et de grenouilles vomis par ces oiseaux, remplissent l'air d'une puanteur insupportable. La cigogne noire n'a pas coutume d'y nicher, mais elle y apparaît toujours lors de ses migrations. Au début du mois de Septembre dernier, 25 environ de cet oiseau firent un séjour dans les environs du lac Bojsza, petit lac voisin du lac Baláta. Étant à l'affût des canards sauvages, en été, mon épagneul me rapporta du lac

de Bolhás une tortue de marais de forte taille. Personne ne s'étant livré ici à l'élevage de la tortue, il est clair que cet animal appartient également à la faune aborigène de cette intéressante région de lac qui, avec une faune et une flore si rare et si belle, sera certainement digne du rôle qui lui est destiné et n'occupera pas la dernière place parmi les plus beaux monuments naturels déjà classés ou encore à classer des environs du lac Balaton.

SOME WOODPECKER EXPERIENCES IN TRANSYLVANIA

By Major W. M. CONGREVE M. C. M. B., O. U., A. M. A. O. U., Hafod, Trefnant, Denbighshire.

EVERY ornithologist, be he collector of birds skins or eggs for scientific purposes, a bird photographer, or merely an intelligent observer of bird life, has every year a number of interesting experiences and it can be truly said that there is always something to learn and that as long as his powers of observation are not impaired by physical infirmity, the study of birds and their habits is a never ending source of joy and interest.

During April and May 1928 I spent two most interesting months in the plain of Hátszeg and in the famous Retyezát mountains, thanks to the unbounded kindness and hospitality of Count Eugene Teleki of Poclisa. I spent practically the whole of the 2 months in the study of birds and had some most interesting experiences with three species of Transylvanian Woodpeckers and I will now endeavour to recount them.

Now I have always found that the Woodpeckers (Picidae) invariably desert their nesting holes if the neat circular, bird made entrance to the tunnel leading to the egg chamber is interfered by cutting with an axe or other instrument. There are no doubt means by which the eggs in the nest hole of any of the Picidae can be examined without damage to the entrance hole: I have known of a Periscope and electric light being used, some people can extract the eggs by means of a net bag at the end of a stick and so on, however the rough and ready method is to enlarge the entrance hole so that the hand and arms may be inserted and the eggs extracted with the hand. Unfortunately this last method has in my experience invariably caused desertion and is consequently not advised unless the eggs are required for a collection.

That desertion is not always caused will be proved by what follows:

Grey backed Woodpecker. *Picus canus canus* Gmelin.

On May 8th I enlarged the entrance hole of a nest of *P. canus*, but unfortunately it only contained 3 fresh eggs, an incomplete clutch. I took away these eggs and did not visit the locality again until May 23rd, when I at once noticed that the Woodpeckers had made a new hole about 1 metre above the one I had already robbed. On climbing the tree (a silver birch — one of the few large trees left, thanks to the ruthless destruction of the wood by Roumanian peasant proprietors) I found that the new hole was only about half an inch deep. Purely for lack of something better to do I put my hand and arm down the original hole and to my amazement I found I could not touch the bottom! Now only 15 days previously I had easily reached the bottom and extracted 3 eggs!

I now further enlarged the entrance hole and with great difficulty managed to insert my arm to the shoulder and with the tips of my fingers felt 3 or 4 eggs. These were left and on May 30th the ♀ bird had completed her clutch and the ♂ was sitting on 7 eggs. There was my first experience of a Woodpecker that did not desert after interference with its nest hole! On both the 2 occasions that I found nests of *P. canus* the male bird was incubating the eggs. Those male birds that I obtained for the British Museum collection had most pronounced incubation patches.

Green Woodpecker. *Picus viridis*.

Some pairs appear to be early breeders as I found a nest containing 8 slightly incubated eggs as early as 25th April at an altitude of about 450 metres above sea level.

The most interesting nest I found was on May 23th. I enlarged the entrance hole, which was only about 1½ metres from the ground in an old Willow tree and on inserting my hand and arm felt a bird sitting closely on eggs. I pulled it out of the hole, examined and liberated it and then found that the nest chamber contained 5 fresh eggs which I did not take, however I feared desertion after the rough way I had treated the bird. On May 30th I happened to pass near the tree again and at once saw that somebody had put a stick down the Woodpecker's hole. The end of the stick was some way out of the hole and was covered with green leaves. I had no doubt it had been placed there by some mischievous boy! To my intense amazement, as I approached the tree, out came a Woodpecker! The nest chamber was now found to contain 6 incubated eggs, one of which was slightly cracked — no doubt by the stick being pushed into the hole.

There was a Woodpecker that had had its nest hole cut about, that had been pulled off its eggs and that had finally had a stick pushed down among its eggs and left there — and yet it had not deserted!

Lesser spotted Woodpecker. *Dryobates minor hortorum* (Brehm).

The only nest hole I found of this species, contained 5 fresh eggs on April 29th. The interesting thing is that the male bird came off the nest and the same bird returned to the nest a few minutes later. I am informed that the female bird invariably incubates the eggs in the case of this species of Woodpecker so that a record of the male bird incubating the eggs is undoubtedly of some interest. I shot the bird for the British Museum collection so could make no mistake as to the sex.

NÉHÁNY ERDÉLYI MEG- FIGYELÉSEM A HARKÁLYOKRÓL.

CONGREVE W. M., őrnagy, az angol ornithologusok
szövetségének tagja.

MINDEN ornithologus, akár tudományos célból gyűjti a madárbőröket vagy tojásokat, akár madárfotografus vagy a madárvilág értelmes megfigyelője, évente számos tapasztalatot gyűjt. Nem

hazudok, ha azt mondom, hogy a megfigyelőnek mindig akad valami tanulnivalója, míg valami betegség le nem veri a lábáról. A madarak és szokásaik tanulmányozása az öröme és érdekességnek soha ki nem apadó forrása. 1928 áprilisát és májusát, ezt a két legérdekesebb hónapot, hála Teleki Jenő gróf határtalan szívességének és vendégszeretetének, a hátszegi síkságon és a híres Retyezáton

töltöttem. Úgyszólván mindkét hónapot a madarak tanulmányozására fordíthattam és 3 erdélyi harkályról igen érdekes tapasztalatokat szereztem, amelyeket a következőkben ismertetek. Mindig azt találtam, hogy a harkályok következetesen elhagyják a költőodut, ha a köralakú bejáratot, mely a tojáskamrába vezető folyosó elején van, baltával vagy más szerszámmal megsértjük. Kétségtelenül vannak olyan eszközök is, amelyekkel a harkály költőodvában fekvő tojásokat a nyílás megsértése nélkül is megvizsgálhatjuk. Így ismertem egy periscopot villanyfényvel, egyesek a tojásokat botra erősített hálóval kaparják ki stb. Durva, de megbízható módszer ezekkel szemben a bejárat kitágítása, hogy kezünkkel és karunkkal benyúlhassunk. Ez az utóbbi módszer sajnos, tapasztalataim szerint, mindig az odu elhagyását vonja maga után és ezért nem ajánlható, kivéve ha a tojások gyűjtemény számára szükségesek. De hogy az odu elhagyása nem következik be minden esetben, mutatják a következő megfigyeléseim:

Szürke harkály (*Picus canus canus* Gm.) Máj. 8-án megnagyobbítottam egy szürke harkály odujának bejáratát, azonban sajnálatomra, a fészekalj nem volt teljes, mert csak 3 friss tojást tartalmazott. Elvittem ezeket a tojásokat s a helyet csak május 23-án látogattam meg ismét, amikor rögtön észrevettem, hogy a harkályok az előbbtől 1 ményire új odut készítettek. Amint fölmásztam az ezüst nyírre — a román paraszt-tulajdonosok kérlelhetetlen pusztításai következtében egyike a megmaradt kevés nagy fáknak — az új odut csak alig 1.5 cm mélynek találtam. Amikor pedig benyúltam a régi oduba, meglepetésemre nem értem el a fenekét, jöllehet 15 nappal előbb könnyen kivehettem belőle a 3 tojást! Erre mégjobban kitágítottam az odu nyílását, majd nagynehezen bedugva karomat a vállamig, ujjaim hegyével 4 tojást állapíthattam meg. Ezeket otthagytam és május 30-áig a ♀ harkály a fészekalját 7 tojásra szaporította, melye-

ken a ♂ költött. Ez volt az első megfigyelésem, hogy a harkály az odunyílás kitágítása következtében nem hagyta ott fészkelő helyét. Mind a két alkalommal, hogy szürke harkályfészekre akadtam, a ♂ költött a tojásokon. Azokon a hímeken, melyeket a British Museum gyűjteménye számára gyűjtöttem, jól fejlett kotlófoltok voltak.

Zöld harkály (*Picus viridis*). Némelyik pár úgylátszik korán fog a költéshez, mert egyízben már április 25-én találtam egy fészket 8 gyengén kotolt tojással, 450 m t. sz. f. magasságban. A legérdekesebb fészket azonban május 23-án találtam. Miután az odu nyílását kitágítottam, mely egy öreg fűzfában csak 1¹/₂ ményire volt a földtől, benyúltam karommal és egy erősen kotló madarat találtam a tojásokon. Kihúztam az oduból, megvizsgáltam s visszaadtam szabadságát. Az oduban 5 friss tojás volt, melyeket nem bántottam, jöllehet féltem, hogy a madár a durva beavatkozásra el fogja hagyni a fészket. Május 30-án megint a fa mellett vitt el utam s rögtön láttam, hogy valaki botot dugott a harkály odvába. A bot vége kissé kinyúlott az oduból és be volt borítva zöld levelekkel. Pajkos fiú munkája! Amint a fához közeledem, legnagyobb meglepetésemre egy harkály repül ki az oduból. Az oduban most 6 költött tojás volt, melyek közül az egyiket a bedugott bot kissé megrepesztette. Ez a harkály tehát jöllehet, megsértették odvának nyílását, leemelték tojásairól, botot dugtak tojásai közé, mégsem hagyta el fészket!

Kis fakopáncs (*Dryobates minor hortorum* Brehm). Az egyetlen általam talált fészekodu apr. 29-én 5 friss tojást tartalmazott. Érdekes, hogy a hímét zavartam el a fészekről és néhány perc múlva megint a hím jött a fészekhez. Úgy tudom, hogy ennél a fajnál mindig a nőstény költi a tojásokat, úgyhogy egy költő hím mindenesetre méltó a följegyzésre. A madarat a British Museum számára le is lőttem és így biztosan megállapíthattam nemét.

A HAJNALMADÁR (TICHODROMA MURARIA L.)

Írta: Dr. GRESCHIK JENŐ, Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest

(1 táblával és 1 szövegrajzzal)

„**E**LEVEN havasi rózsának“, „tollas pillangónak“ keresztelte el a külföld a havasoknak ezt a pompás tollú madarát. Igazi tartózkodási helyei az erdőhatár fölött meredező kopár sziklafalak, melyeknek csendjét csak néha-néha zavarja meg a marmota éles füttye, a havasi pipis „szpieb szpieb“ szava avagy a havasi szürkebegy trillázó éneke. Ezeken a sziklákon kúszik alulról fölfelé élelem után keresgélve, a mohos és gyepes részeket tüzetesebben átkuszátva. Kúszása sajtóságos szökkenő-ugráló mászás, melynél — a fákon mászkáló fakússzal és harkályokkal ellentétben — nem támaszkodik puha tollazatú farkára, hanem szárnyait félig kinyitva s gyakran meglibbentve gyorsan halad tova. Ültében is gyakran nyitogatja szárnyát, sőt farkát is kiterjeszti, akárcsak kúszás közben. Bizonyos magasságot elérve leszáll s egy másik sziklán alul megkapaszkodva, újból kezdi munkáját.

A magas hegyvidéket járva, kutató szemünk rendszeren akkor pillantja meg, amikor madarunk egy sziklapárkányra feljutva „dü, dü, dü, düüüü“ füttyölésével magára vonja figyelmünket vagy pedig mikor elszáll. Repülése imbolygó s van benne valami, ami a búbosbankára, bibicre, denevérré, pillangóra emlékeztet.

Közép- és Déleurópa valamint Ázsia havasait lakja, nevezetesen a Pyreneusokat, Sierra Nevadát, Alpokat, Vogézeket, Kárpátokat, Apennineket, Szárdiniát, a Balkánt, Kisázsziát, a Kaukázust, Perzsiát, Afganisztánt, Turkesztánt, a Tiansant, Kashmirt, Tibetet, Mongoliát, Kinát és a Himaláját keleten Bhutanig; állítólag Észak-Afrikában az Atlaszban és Abessziniában is költ. Ősszel a fagy beálltával elhagyja magasán fekvő sziklabirodalmát s lejjebb ereszkedve meglátogatja a közeli községek, városok templomait, magasabb épületeit, kőbányáit, a patakok sziklás partjait, sőt távolabbi sík vidékek fölkeresésére is indul. Így elkóborol Dél- és Középnémetországba, Bretagne-ba, Normandiába, és Angliába is. Nem gyakori madár ott sem, ahol költeni szokott. Sohasem számíthatunk biztosan arra, hogy megfigyelhetjük s gyakran éveken át hiába kutatjuk a vidéket, nyomát sem látjuk.

Hazánkban leginkább őszi kóborlásai alkalmával figyelték meg, amikor még a Nagy Magyar Alföldet is meglátogatja. Ilyenkor a nem ornithologusnak is föltűnik pompás tollazatával. Sajnos, a legtöbb ezek közül a kóborlók közül sohasem látja viszont fenséges sziklaotthonát, mert szelídsége — az embert gyanútlanul néhány lépésre bevárja — vesztét okozza. A puskás el nem mulasztja az alkalmat, hogy ezt a „tropheát“ megszerezze magának. Legjobb esetben ezután kitömve üveg alá, rámába kerül, ahol a napfény hatására pompás tollazata csakhamar sokat veszít szépségéből. Ilyen megfakult példányokat láthatunk a múzeumok üvegszekrényeiben is s aki csak onnan ismeri, fogalmat sem alkothat magának az élő madár színeinek szépségéről.

A hajnalmadarat Brisson és Linné a Certhia-nembe helyezte, míg Illiger 1811-ben „Prodromus systematis Mammalium et Avium“ című munkájában a Tichodroma-nemet állította föl számára. Közeli rokona a fakússzal s azzal együtt a Certhiidae-családba tartozik. Más rokonai a Salpornis-nem a trópusi Afrikából és az Indiai-félszigetről, a Climacteris-nem Ausztráliából és Új-Guineából, a Rhabdornis-nem a Filippini-szigetéről. Utóbbi életmódja ismeretlen, a többiek a fakúss módjára fákon másznak.

Tollazatán a szürke, fekete, piros és fehér színek úgy vannak elosztva, hogy a színhatást még fokozzák. Mind a hím, mind a nőstény kétféle tollruhát hord: nyárit és télit. A nyári tollazatban mindkettőnek a torka fekete, a téliben fehér. A hím téli ruhájában felül hamuszürke: a fej s a hát valamivel világosabb, mint nyáron, egyik-másik toll rózsaszínnel szegélyezve, a felső farkfedők sötétebbek, palaszürkék; alsó teste sötétszürke, az alsó farkfedők csúcsa fehéres szegélyű. A pofa, fülfedők, áll, torok és begy fehér, sárgás árnyalattal. Az evezők feketék, barnás árnyalattal, a csúcsokon világosabban szegélyezve. Az első evező egyszínű, a 2—5. evező belső zászlóján 2 fehér folttal. Néha a 6. evezőn is van egy fehér folt. A következő evezőkön, rendszeren a 6. tól kezdve, a belső zászlón megjelenhetnek ocker- vagy rozsdasárga foltok, melyek állítólag a fiatalabb példányokra jellemzők. Az evezők töfelén a külső zászló a 3. evezőtől kezdve a 17. ig karminpiros. Ugyanilyen színűek a kis- és középső fedőtollak is, míg a nagyfedőknek csak a széle piros. A fiókszárny első tolla egyszínű barnásfekete, a többinek széle szintén karminpiros. A kormánytollak palafeketé, végük világosszürke, hegyük barnás, a két szélső a szürke vég előtt fehér folttal. Megjegyzendő, hogy az evezők fehér és sárga foltjainak száma és nagysága egyedenként változó. — A nyári tollazatban a hím feje sötétebb szürke, a pofa, áll, torok és begy fekete. Az alsó farkfedőket azonban ebben a ruhában is fehéres csúcshegéllyel találtam, nem pedig egyszínű hamuszürkének, ahogy Hellmayr leírta. — A nőstény valamivel kisebb a hímnél s mindkét ruhájában nagyon hasonlít hozzá. Télen-nyáron a színek kevésbé élénkek, a nyári tollazatban a fekete torokfolt nem olyan nagy terjedelmű és inkább szürkésfekete. A fiatalok a nőstényhez hasonlítanak, azonban fejük, különösen a homlokon barnásabb, a hát is barnás árnyalatú, az evezők világos szegélye és csúcsa pedig szélesebb, mint az öregebb példányoké.

A szemgyűrű barna. A vékony fekete csőr utolsó harmadában hajlott. A lábak feketék. A csőr hossza nem nemi bélyeg. Naumann azt hitte, hogy a rövidcsőrű példányok legtöbbször nőstény, ami nem áll, mert a csőr hossza ezeknél a madaraknál nagyon erősen változik.

A hajnalmadár évente kétszer vedlik. Egyszer nyár végén, magyar példányok augusztusban és szeptember elején, amikor a vedlés az egész tollazatra kiterjed és egyszer februárban—áprilisban, amikor csak részben vált tollakat. Nevezetes ennél az utóbbi folyamatnál az, hogy ez a részleges vedlés nem éri az egész apró tollazatot, hanem csak a torkot, fejet, tarkót és egynehány tollat a hát elejéről. Kezdődik a toroknál, majd átcsap a fejre és a tarkóra. A fészket elhagyó fiatalok kétszeri részleges vedlésen mennek át: egyszer nyár végétől őszig s egyszer tél végétől tavaszig. A hajnalmadár kétszeri vedléséről már Naumann és mások is tudtak. Tschusi azt hitte, hogy a fekete tollazat a torkon, amely annyira jellemző a nyári ruhára, nem vedlés következménye, hanem átszíneződés eredménye, amely a toll gyökeréből veszi kezdetét. Ez a nézet tévedésen alapszik, miről már egyszerű nagyítóval meggyőződhetünk. Különben Feldt fogságban tartott hajnalmadáron meg is figyelte ezeknek a fekete tollaknak az előbujását a begy táján. Magam csak megerősíthettem Kipp újabb vizsgálatait a hajnalmadár vedléséről.

Madarunk nyelvét az irodalom nagyrésze helytelenül ismerteti. Még az újabb kiadású kézikönyvek is úgy említik, hogy hasonlít a harkályok nyelvéhez és a hegyén sörteszerű képződmények foglalnak helyet. Ez annál különösebb, mert a nyelvet már Gmelin S. G. 1774-ben találóan jellemezte és Nitzsch-Giebel 1858-ban tüzetesebben is ismertette, sőt az akkori időknek megfelelő rajzot is adott

róla. A téves leírások mind visszavezethetők Steinmüller hibás ismertetésére, melyet a „Zusätze und Berichtigungen zu Meyers und Wolfs Taschenbuch der Deutschen Vögelkunde“ című munkában 1822-ben közölt. Ő említi, hogy a nyelv hegye dárdaszerű, nagyon hegyes s úgy szúr, mint a tű s tele van sörteszerű kampókkal. Kár, hogy Steinmüllernek ez a téves leírása bekerült Naumann nagy madártani munkájának új kiadásába is, ahonnan sokan kritika nélkül átveszik. Az említett Giebel viszont a Tichodroma nyelvét fölül és alul szaruneműnek, élesszélűnek, fönt kivájtak találta; elül két gyenge hegye van, hátul mélyen ki van vájva, de oldalfogai nincsenek; hátsó két sarka hegyben végződik.

Magam egy 1928 október 19-én elejtett közelebbi lelőhely nélkül való hím nyelvét vizsgáltam meg, melynek nagyított rajzát és a vizsgálat eredményét itt közlöm. A hajnalmadár nyelve a fakusz nyelvéhez hasonló és merőben különbözik a harkályok nyelvétől; teste hosszú lándzsahegyre emlékeztet, hátul a két szárny egy-egy szarufogban végződik, melynek külső oldalán még egy kisebb fogacska foglal helyet. A két nyelv szárny között egy fogacskanélküli hártya feszül (nyelv-öböl) s ugyancsak hártya feszül kétoldalt a szárnyak elülső alsó fölülete és a nyelv gyökere között. A nyelv szárnyak oldalán sincsenek szarufogacska, ellentétben a fakusz nyelvével, csak a szárnyak hátán van 1–3 csökevényes fogacska, amely azonban csak erősebb nagyításnál tűnik szembe. A nyelv hátának szarurétegén áttetsző nyelvmagpálcikák egyesülése mögött a nyelv teste kissé szélesebb, majd fokozatosan keskenyedve fut kétágú hegye felé. Ettől a kissé szélesebb résztől kezdve a nyelv hát szélei a hegy felé kissé fölhajlíthatók, miáltal lapos csatorna alakot vesz föl. Föltűnő a nyelv gyökerének a hossza: 6·5 mm, a rövidujjú fakusznál csak 2·5 mm. A gégedomb lapos s csak hátul fogazott. A hajnalmadár nyelvének méretei: Hossza a hegyétől a gégerésig 22·75, a nyelvtest hossza a közepén 17·5, a nyelvtest hossza oldalt 19 mm; a nyelv testének legnagyobb szélessége a nyelv szárnyaknál 2 mm. Ugyanezek a méretek a rövidujjú fakusz nyelvről: 14·75, 12·25, 13, 2 mm.

	Nem Geschlecht	Datum	Tollzat Kleid	Lelőhely Fundort	Szárny Flügel	Farok Schwanz	Csőr Rostrum
1		1842.	Téli — Winter	Szepes m.	101	55	44
2		1847.	„ „	„ „	98	52·2	28·5
3	♂	Ősz—Herbst 1880.	„ „	Oravic, Árva m.	99·5	55	32
4	♂		Nyári — Sommer	Árva m.	98	54	26
5	♀		„ „	Oravic, Árva m.	96·2	51·5	27
6		1857.	Téli — Winter	Magyarország	102·5	52·5	31
7	♂	III. 15. 1860.	Nyári — Sommer	Buda	98	53	29
8	♂	VII. 6. 1881.	„ „	Torockó, Torda=Aranyos m.	96	54	25
9	♂	1878.	Téli — Winter	Stiria	97·5	54	35
10		XI. 22. 1899.	„ „	Wladikawkas	98·5	53	29
11	♂	XI. 22. 1899.	„ „	„	101	55·5	30
12	♂	XI. 27. 1899.	„ „	„	98	53	29
13	♂	XI. 27. 1899.	„ „	„	103·5	54	33
14	♀	XII. 7. 1899.	„ „	„	97	51	36·5
15	♂	I. 2. 1898.	„ „	„	100	53	30
16	♂	XI. 19. 1900.	„ „	Daskird, Kelet-Perzsia	97·5	53	27·5
17	♂	IV. 6. 1906.	Nyári — Sommer	Kabak=völgy, Ferghana=hegylánc	107	61	27·5

Az általam a Magyar Nemzeti Múzeumban megvizsgált példányok méreteit az előző oldalon levő táblázat közli. A méretek (milliméterekben) Reichenow módszere szerint készültek.

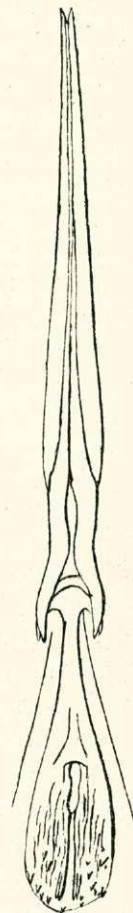
A legújabb időkig a hajnalmadárnak csupán ezt az egy, eredetileg Déleurópából leírt formáját ismerte el a szakirodalom az egész elterjedési területen, bár történtek már régebben is kísérletek egy-két újabb forma elválasztására. Újabb időben Kleinschmidt és Weigold rámutatott arra, hogy a Közép-Kínából (Jangtse-szakadékok) származó példányok csőre rövidebb, szárnya hosszabb, mint az európai hajnalmadaraké. Tavaly pedig Kipp a müncheni múzeum anyagának tanulmányozása közben arra az eredményre jutott, hogy az ázsiai hajnalmadarat alfajként el kell választanunk európai társától. Legfeltűnőbb bélyege ennek a formának, hogy a legszélsőbb kormánytollak fehér végfoltja nagyobb, szárnya hosszabb, azonkívül a példányok legtöbbször a farok töve pirosan befuttatott. Ehhez az ázsiai alakhoz tartozik a táblázatunkon a 17-es számmal jelölt turkesztáni példány, mely szárny- és farokméreteivel rögtön kiválik a sorból. (Gyűjtötte Almásy György a Kabak völgyében, a Ferghana-hegylánc keleti lejtőjén, az Alexander-hegység közelében.) Színes táblánkon a nyári tollazatú példányt ő képviseli.

A Kipp említette bélyegekhez még hozzátehetem, hogy sűrű tollazata, különösen az alsó testen valamivel sötétebb, hidegebb tónusú, a szárnyak piros színe pedig erőteljesebb. A legszebb hazai példány azonban, melyet eddig láttam: a torockói him (Csató gyűjteményéből) szárnyainak pirossága szinte vetekszik az ázsiaival.

A wladikawkasi példányokat Kipp-pel egyetértően az európai alfajhoz sorozom. Az ázsiai alakot a prioritás elve alapján, mint legrégibb név, a *Tichodroma muraria longirostra* Gmelin név illetné meg, ha kiderül, hogy Perzsia északi hegyvidékét ez az alak lakja. Ugyanis Gmelin S. G. „Reise durch Russland zur Untersuchung der drei Naturreiche“ 1774-ben megjelent művének III. részében, *Motacilla longirostra* néven egy hajnalmadarat ír le Perzsia északi hegyvidékéről. Magam ugyan egy keletperzsiai példányt is megvizsgálhattam, mely a táblázaton is szerepel, azonban ez a kérdés eldöntéséhez nem elegendő, nem mutatja elég jellemzően az ázsiai forma bélyegeit, bár szárnyainak piros színe élénk, ezenkívül a késő őszi kóborlási időből való. Ezt a kérdést csak gazdag perzsa anyag gondos összehasonlítása döntheti el. Az ázsiai hajnalmadár elterjedési köre tehát Kipp adatainak fölhasználásával mai ismereteink szerint: Ferghana-hegylánc, Tiansan (ahol Almásy György kb. 4000 m-ig észlelte), Kashmir, Nyugati Tibet és Közép-Kína.

* * *

A hajnalmadár hazánk madárgyűjteményeiben régóta ismert. Így Nemzeti Múzeumunkban már Jány idejében megvolt 2 példányban. A Földváry-gyűjteményből is ismeretes 1 db. Petényi 1837-ben Vernáron, Gömör megyében gyűjtötte, Rainer pedig 1837–1847-ig 3 db-ot szerzett a Magas Tátra vidékéről. Csató gyűjteményében Torockóról és Intregáldról van 1–1 példány. Legismertebbek

A hajnalmadár
nyelve, nagyítva.
Die Zunge des
Mauerläufers,
vergrößert.

az árvamegyei példányok, melyek Kocyán Antal gyűjtéseiből származnak. Ezenkívül még számos más helyről van hazai példány gyűjteményeinkben, különösen a felvidéki múzeumokban és középiskolákban.

Nem így áll a dolog madarunk tojásaival. A hazai irodalomban önálló megfigyeléseken alapuló közlemény fészkeléséről és tojásairól nincsen. Magam a Nemzeti Múzeum gyűjteményéből egyetlen hazai eredetű tojást ismerek, melyet Kocyán oravicai tartózkodása idején Árva megyében gyűjtött. A tojás évszám és dátum nélkül való. Azonban tudjuk — legújabbán Nozdroviczky Lajos szíves szóbeli közlése nyomán is, ki a hajnalmadarat 1904-ben, majd 1915—1916-ban ugyanazokon a helyeken megfigyelte — hogy Kocyán az Árva-Liptói Mészköhegység Osobita nevű hegyének sziklafalaiban több ízben ráakadt a madár fészkére. Ez az a tojás, mely a budapesti II. nemzetközi ornithologiai kongresszuson ki volt állítva. Ertl gyűjteményében sem volt tojás, neki pedig Liptóban alkalma és embere is volt az ilyen fárasztó s sokszor veszélyes tojásgyűjtő kirándulásokhoz, Hausmann sem találta fészket a Déli-Kárpátokban. Pedig kétségtelen, hogy a Kárpátok vonulatában költ. A Faunakatalogus említ is néhány helyet az Északnyugati Felföldről és Erdélyből, ezek az adatok azonban ma a tojások megvizsgálása nélkül ellenőrizhetetlenek. Egy ismert német kereskedő több évtizeddel ezelőtt elég gyakran kapott hajnalmadártojásokat a Kárpátokból és a Kaukázusból. Alig tévedek, ha a kárpáti szállítót Kocyán személyében keresem. Hulyák Valér a Vigyázó—Hefty-féle részletes Tátrakalauzban (1914) fölemlíti, hogy a hajnalmadár a „Drechselhäuschen“ben fészkel (Bélai Mészköhegység). Hradzsky József pedig a Szepesváralja mellett 606 m magas, édesvízi mészből (travertin) álló Drevenik-ről említi fészkelőnek. Ehhez hozzáfűzhetem még, hogy 1910 júliusában Kiszely tanár Szepesváralján a Dreveniken egy hajnalmadarat lőtt, mely a szepeshelyi tanítóképző gyűjteményében van. Ezeket és több más adatot a hajnalmadár szepesmegyei előfordulásáról édesapám, Greschik Viktor juttatta hozzám, amiért neki e helyen is hálás köszönetemet nyilvánítom.

Csató szerint a Maros jobboldalán elterülő hegyvidék sziklafalaiban fészkel. Radetzky írásbeli közlése szerint Bordán István évekkal ezelőtt a Sztrigy-völgy mészsziklafalaiban, a Kudzsiri-havasokban találta több ízben a hajnalmadár fészket, az egyik 5-ös fészkalj volt.

A hajnalmadár tojásai ritkák a külföldi gyűjteményekben is s valahányszor új tojáskönyv kiadásáról van szó, meglehetősen nehéz a színes képek elkészítéséhez szükséges friss tojások beszerzése. Egy időben Zollikofernél Szent Gallenben a hajnalmadarak a fogságban tojtak. Ilyen tojás több került a gyűjteményekbe.

Sokáig nem ismerték tojásait, más madarak tojásaival, nevezetesen a kis harkály, a házi rozsfarkú és nyaktekercs tojásaival tévesztették össze, amihez nagyban hozzájárult az a körülmény, hogy Thienemann „Fortpflanzungsgeschichte der gesamten Vögel“ című munkájában a nyaktekercs tojásait írta le madarunk tojásai helyett, bár valódiságukban maga is kételkedett.

A tojások héjának finom szemcsézettsége hasonló a fakúsz tojásaihoz. Az árvamegyei tojás alapszíne tiszta fehér, vastagabb végén ritkásan elhelyezett kisebb-nagyobb vörösbarnás és ibolyaszínű foltokkal. Méretei: 20·8×15·6 mm, súlya 130 mg. Különböző gyűjteményekből származó 15 tojás átlagos mérete Hartert szerint 21·3×14·3, maximum 22·7×15·7, minimum 20×14 mm; súlyuk 130 és 145 mg. A fészkalj 3—5 tojásból áll. Maga a fészek hasonlít a fakúsz fészkéhez, csak nagyobb. Rendesen megközelíthetetlen sziklahasadékokban fészkel, de találták

¹ Initia progressus ac praesens status Capituli ad Sanctum Martinum de monte Scepusio etc. Pars I. Szepesváralja 1901.

már havasi kunyhók falazatában is. A fészket a ♂ és ♀ egyaránt építi. Legnagyobb része rendszeren a sziklákról összeszedett moha, melyhez fű és szőrszálak, állati és növényi gyapjúanyagok, tollak járulnak. Így Keller F. a Karni Alpokban a juhok és a havasi nyúl gyapját, az őz és a zerge szőrét, valamint a szirti fogoly és hófajd tollait találta a fészkekben. Girtanner Svájcban, a Szent Gotthárd közepében június 1-én két tojást, 2-án ötöt, 18-án hármat és 20-án kettőt talált, melyek mind még költetlenek voltak; június 10-én 4 kissé költött tojásra akadt, míg július 9-én, 10-én és 29-én az Appenzelli-hegységben a fészkek mindegyikében 4 fióka volt. Keller F. a Karni Alpokban május 25-én és 28-án, de még június 4-én, 5-én és 6-án is talált teljes fészkealjkat. A fészkekrakás ideje természetesen az időjárástól függ, a korai vagy késői kitavasodás szerint vidékenként is változó.

Érdekes jelenség, hogy nálunk a hajnalmadár állandó tartózkodási helyül a hegy ségeknek főleg mészköterületeit választja. A Tátra vidékéről ezt az előszeretettel pl. már Wodzicki gróf említi, aki 1850 tavaszán madártani utazást tett azon a vidéken. Schauer 1861 a Koscielisko-völgyben és a Bélai Mészköhegységben, a Murányon észlelte nyáron. Ugyancsak a Bélai és Javorinai Mészköhegységből említi dr. Greisiger Mihály. Legújabban, 1926 augusztus 26-án pedig Mauksch Vilmos figyelt meg egy példányt a Bélai Mészköhegységben. A költésnél említett árvaimegyei adatok is meszről szólnak, mikhez hozzávehetők még Rowland és dr. Madarász Gyula megfigyelései. Az erdélyi adatok is jórészt mészköves vidékről valók, nevezetesen Csató megfigyelései az Erdélyi Érchegységből. Mauksch Vilmos szíves írásbeli közlése szerint ez azzal magyarázható, hogy a csapadék könnyebben vájja ki a kevésbé ellenálló mészsiklát, mint a szilárdabb gránitot. Ezért a hajnalmadár a mészköhegységben könnyebben jut alkalmas fészkelőhelyhez. Ehhez a találó magyarázathoz még csak azt teszem hozzá, hogy a mészterületet azért is részesíti előnyben madarunk, mert ott gazdagabb terített asztal várja. Ugyanis általánosan ismert jelenség, hogy hegyvidékeinkben a mészterületek rovarfaunája sokkal gazdagabb, mint más területeké. Áll ez a növényzetre is, sőt a fauna gazdagsága összefügg a flóra gazdagságával. Jól tudják ezt a botanikusok és az entomológusok s azért pl. a Tátrában régóta különös előszeretettel a mészközetű területeket keresik föl.

Keller F., aki madarunkat az Alpokban tüzetesebben megfigyelte, főlemlíti, hogy a hajnalmadár nem szereti a nedvességet s ahol csak lehet, kikerüli. Ezzel szemben én a Magas Tátrából mást közölhetek. Greschik Viktor 1894 augusztusában a nagytarpataki völgyben, a középső vízesésnél 2 hajnalmadarat figyelt meg egy hatalmas sziklatömbön, amelynek falát a vízesés szétporzó cseppjei állandóan nedvesítették. Magam 1909 július 27-én a Felkai-völgyben, az „Ewiger Regen“ szikláin megfigyeltem hosszabb ideig egy hajnalmadarat, amint ezen az állandóan nedves helyen élelem után kutatott. Az „Ewiger Regent“ úgy látszik gyakrabban keresi föl madarunk, mert a Magas Tátra kitűnő ismerője, dr. Otto Tátrakalauzában: Die Hohe Tatra, Berlin, Griebens Reiseführer, is főlemlíti a hajnalmadárral kapcsolatban.

Téli kóborlásai alkalmával fölkeresi Löcsét is. Ugyanis Weszter G., a múlt század 90-es éveiben figyelt meg 1 példányt a város körfalainak keleti oldalán. Néha sokáig elnyúlnak ezek a kóborlásai. Így Greisiger Szepes-Bélán 1882-ben még április 23-án is látott egy hajnalmadarat egy háztető faoromzatán mászkálva. A veszprémmegyei Bakonyban, a Cuha-völgyben pedig Dornyai még április 13-án figyelt meg. De került a budai Zugligetből is áprilisi példány Stofflitz

preparátorhoz 1927-ben. A főváros budai oldala különben régóta ismert kedvelt tartózkodási helye madarunknak. A Várban, a Gellérthegyen és a bányákban, már többször megfigyelték és néha hónapokig itt marad. A Kuruclesi-dűlő köfajtájában a múlt század 90-es éveiben dr. Navratil Dezső is megfigyelte. Megjelenik a pesti oldalon is, így dr. Dorning Henrik Kőbányán 1925 december 19-én figyelte meg. Ezeknél a kóborlásainál még a bazaltsziklákat is fölkeresi, amint azt a Chernel-család badacsonyi megfigyelései bizonyítják.

A hajnalmadár erdélyi előfordulásáról legjobban Bielz E. Albert 1888-ban közzétett adatai¹ tájékoztatnak, amelyek a következőképpen szólnak: Mint állandó és kóborló madár napos sziklákon és öreg falakon, melyeknek üregeiben fészkel is, Vajda-Hunyad mellett (Stettner), Ponorics a Sztrigy-völgyben (Buda); az Érc-hegység keleti szélének mészsikláiban Tövis mellett, Nagyenyed és Torockó mellett; különösen a Székelykőn is (Csató); Talmács mellett és 1887 október 29-én néhány példány a házakon Nagyszebenben is (Bielz), melyek közül egyik példányt december 20-án az Orsolya-zárdában elfogtak (Kimakowicz); a Fogarasi Hegységben a Vistea mare, Ucsisóra és Ucsa mare szakadékaiban (Czynk); Brassóban a város falain és az evangélikus nagytemplomon (Bielz), a Kápolna-hegy nyugati lejtőjén, Bácsfalva mellett (Hausmann), a Piatra mare-n (Römer) és a Schuler-en (Rheindt); Balánbánya mellett (Hausmann), a Szilágyságban (Stettner).

Zeyk a Remetei-sziklán (Tövisi-patak) figyelte meg 3 példányt 1841 júliusában, 1848 április 5-én pedig 2 darabot a Kákovai-kövön (Nagyenyed). Danford és H. Brown szeptemberben Hátszegről említi.

Csiki Ernő, szíves szóbeli közlése szerint, a múlt század 80-as éveiben júliusban, bogártani kutatásai közben, a Lotriora-völgyben, a Vöröstoronyi-szoros mellett, figyelte meg madarunkat.

Keveset tudunk táplálékáról. Az irodalom általában rovarokat, pókokat, apró férgeket s egy apró, a sziklákon élő csigát (*Balea perversa* L.) említi. Dr. Greisiger Mihály egy szeptember 26-án Nedec várában elfogott hímről emlékszik meg, melynek gyomrában légy- és maradványok voltak. Magam a már említett tavalyi, október 19-i példány gyomrában a következő pókokat és rovarokat találtam:

Phalangium species 9 db.

Forficula auricularia L. 4 db².

Hypnoidus pulchellus L. 1 db.

Noctua species 1 db.

A hajnalmadarat fogságban Sprüngli, Girtanner, Brehm A. E., Zollikofer, Šimek és Feldt tartották. Megfelelően berendezett tágas kalitkában a kényesebb rovar-évők módjára tartható. Zollikofernél a fogságban fészket raktak s ki is költötték tojásaikat, de fiókáikat nem nevelték föl.

Azzal a kívánsággal zárom soraimat, hogy havasainknak ezt a szép lakóját, mely méltó párja a havasi gyopárnak és az Apolló-pillangónak, ősztől tavaszig tartó kóborlásai alkalmával is részesítsük védelemben.

¹ Die Fauna der Wirbeltiere Siebenbürgens nach ihrem jetzigen Bestande. (Verh. Mitteil. Siebenbürg. Ver. Naturw. Hermannstadt. XXXVIII, 1888, p. 15—120.) Ezt az összefoglalást Csiki Ernő, a M. Nemz. Múz. Állattárának igazgatója szerezte meg számomra, amiért neki e helyen is hálás köszönetemet tolmácsolom.

² A fülbemászó pontos faji meghatározását dr. Pongrácz Sándor barátomnak, kiváló orthopterologusunknak köszönöm.

THE WALL-CREEPER
(TICHODROMA MURARIA L.)

By Dr. EUGENE GRESCHIK

(Plate I and one figure in Hungarian text)

ACCORDING to a general description of the occurrence and habits of this »living alpine-rose« and »feathered butterfly«, the author mentions that in Hungary the wall-creeper is mostly observed during its rambling season from autumn to spring when it gets as far down as the Great Hungarian Plains. Unfortunately it is at this time that, owing to its great familiarity, most of them are shot to be put under glass where it soon loses its beautiful colouring. Then the author continues to describe in detail the summer- and winter-plumage of this bird and remarks that the different lengths of its bill has nothing to do with the sex of the bird. The full-moulting of the Hungarian birds takes place in August and at the beginning of September and the partial-moulting in February. It begins at the throat as it was recently ascertained by Kipp in the course of his explorations. Tschusi's assertion that the black throat-plumage is the result of a change of colour emanating from the root of the feathers is absolutely unfounded. An examination under a magnifying glass convinces the observer of the untenability of this assertion. Moreover the coming out of the black feathers after moulting has been observed by Feldt on captive birds.

The tongue of the wall-creeper is often, even in recent publications, incorrectly described and compared to the tongue of the woodpecker. This is the more astonishing as the tongue of the wall-creeper was well characterised by S. G. Gmelin in 1774 already, and in 1858 it was described in detail as well as illustrated by Nitzsch-Giebel. The incorrect data can be traced back to Steinmüller's erroneous description contained in his »Zusätze und Berichtungen zu Meyers und Wolfs Taschen-

buch der deutschen Vögelkunde« (1822) Unfortunately the same mistake has been carried over into the »New Naumann« which is often used as a source of information of unquestionable reliability. The author gives, therefore, an exact description of the tongue accompanied by an illustration in the Hungarian text. It is similar to the tongue of the tree-creeper but it is of an entirely different construction from the tongue of the woodpecker. Its shape reminds one of the point of a lance and the two wings of the tongue finish in the back in a kind of a horny tooth on the outer-side of which there is another tiny tooth. Between the wings there is a smooth membrane and the same kind of membrane runs between the front lower surface and the base of the tongue. The sides of the wings are smooth, contrary to the tongue of the tree-creeper and there are on the dorsal surface only 1 to 3 primitive teeth which, however, are not perceptible without a strong magnifying glass. Behind the union of the two ossa entoglossa the tongue is somewhat broader and from thereon the edge of the tongue can be somewhat turned up so as to form a shallow groove. The base of the tongue is conspicuously long: 6.5 mm whereas that of the tree-creeper is not more than 2.5 mm. The Larynx is flat with a tooth-like edging at the back only. Measurements of the tongue are: from the tip to the entrance of Larynx 22.75; length of the tongue — median 17.5 mm; length of the back at the side 19 mm; broadest part of the back at the wings of the tongue 2 mm. The measurements at the same points of the tongue of *Certhia brachydactyla* Br. are: 14.75; 12.25, 13 and 2 mm.

According to the data given in a table of measurements obtained by the Reichenow-method on species examined by the author in the Hungarian National Museum, the author ascertained in conformity with Kipp that the Asiatic wall-creeper (in the

table the Kabak-Valley specimen to the east of the Ferghana mountains, collection of G. v. Almásy) is different from the European form. In addition to the differences enumerated by Kipp he mentions that the grey of the plumage, especially at the lower part is somewhat darker, the red of the wings is more intensive than that of the European form. The specimens from Wladikawkas are thought by the author to belong to the European form. The name: *Tichodroma muraria longirostra* Gmelin is considered as the most ancient denomination of the Asiatic form provided that this form occurs in Northern Persia. The specimen from Daskird (East-Persia) examined by the author is not suitable to settle this question because it does not show sufficiently the characteristics of the Asiatic form, although the red of the wings is very intensive, besides, the bird was shot during the migration season. The author then enumerates the oldest Hungarian specimens in the National Museum and says that the wall-creeper is well represented in the Hungarian collections, especially in the northern provinces. The same cannot be said of the eggs. Only one Hungarian egg is known to the author, now in possession of the Hungarian National Museum, collected by Kocyan in the County of Árva. The rest of the data, mostly of a general nature, contained in the relevant literature cannot be controlled without the examination of the eggs, although it was ascertained that the bird breeds in the Carpathian mountains and the Transylvanian Erzgebirge. The ground colour of the egg from the County of Árva is white with a few reddish-brown and violet spots towards the broader side; its measurements are: 20.8 x 15.6 mm. Weight 130 mg.

It is an interesting feature of the Hungarian wall-creeper that it prefers limestone-rocks for its summer resort. According to William Mauksch this is explained by the fact that the rugged

limestone walls offer more nest holes formed by dripping water than the harder rocks and in the opinion of the author, the abundance of food is another inducement. It is a generally known fact that the limy soil of our high mountains gives shelter to a great variety of insects.

To refute F. C. Keller's assertion that the wall-creeper in the Alps avoids humidity wherever it is able to do so, the author quotes two observations made in the High Tatra: In August 1894. Victor Greschik observed in Great Kohlbachvalley at the middle waterfall two wall-creeper walking on the wet wall of a huge rock. Also the author saw on the 27th July 1909 in Felker-Valley on the rocks of the »Eternal-Rain« a wall-creeper looking for food at this continually wet spot.

The rambling of this bird beyond its breeding territory very often lasts as long as the end of April. It has been shot as late as this in the neighbourhood of Budapest. Moreover, Buda is long ago known as a preferred winter resort of our bird. It was several times seen in the Citadel, on the rocks of the Gellért hill and in the Buda quarries where it stays sometimes for months. On the 19th December 1925 it was observed by Dr. Dorning at Kőbánya on the Pest side. It also visits the basalt rocks at Badacsony where it has been observed by the Chernel family.

Little is known of its food. Relevant literature mentions spiders, insects in general, small worms and a tiny snail living on rocks (*Balea perversa* L.). Author has found in the stomach of a bird shot on the 19th October 1928 the following spiders and insects: 9 Phalangium species; 4 Forficula auricularia L.; Hypnoidus pulchellus; 1 Noctua species.

As a conclusion author recommends that protection be granted also during the rambling season from autumn to spring to this beautiful Alpine bird just as pleasant to look at as the Edelweiss (*Gnaphalium leontopodium*) and the Apollofalter.

DER MAUERLÄUFER
(TICHODROMA MURARIA L.)

Von Dr. EUGEN GRESCHIK, Ung. Nat. Mus., Budapest
(Mit 1 Tafel und 1 Abbildung im ung. Text.)

NACH einer allgemeinen Schilderung des Vorkommens und der Lebensweise dieser »lebendigen Alpenrose« und »befiederten Schmetterlings«, erwähnt Verfasser, dass der Mauerläufer in Ungarn meist während seiner Streifereien vom Herbst bis Frühling beobachtet wird, wobei er sogar die Grosse Ungarische Tiefebene besucht. Leider wird er zu dieser Zeit, seiner grossen Zutraulichkeit zufolge, meist abgeschossen, um dann im besten Falle unter Glas und Rahmen gestellt zu werden, wo es mit seiner Farbenpracht bald zu Ende geht. Hierauf bespricht Verfasser eingehend das Sommer- und Winterkleid und bemerkt, dass die verschiedene Schnabellänge kein Kennzeichen der Geschlechter abgibt. Die Vollmauser vollzieht sich an ungarischen Exemplaren bereits im August und Anfang September, die Teilmauser im Februar-April und beginnt an der Kehle, wie dies neuerdings die Untersuchungen Kipp's darlegten. Jeder Grundlage entbehrt die Behauptung von Tschusi's, wonach das schwarze Gefieder der Kehle eine Umfärbung, die von der Federwurzel aus erfolge, wäre. Von der Unhaltbarkeit dieser Auffassung überzeugt schon eine Lupen-Betrachtung. Das Hervorsprossen der schwarzen Federn wurde übrigens von Feldt an gefangenen Exemplaren beobachtet.

Die Zunge des Mauerläufers wird noch oft, selbst in neueren Handbüchern, falsch beschrieben und mit der Spechtzunge verglichen. Dies ist um so auffälliger, weil bereits S. G. Gmelin im Jahre 1774 die Zunge treffend charakterisierte und Nitzsch-Giebel 1858 sie näher beschrieb und auch abbildete. Die unzutreffenden Angaben sind auf Steinmüller's falsche Beschreibung in »Zusätze und Berichtigungen zu Meyers und Wolfs Taschen-

buch der deutschen Vögelkunde« (1822.), zurückzuführen. Leider fand diese Beschreibung auch im Neuen Naumann Platz, von wo sie oft kritiklos übernommen wird. Verfasser gibt daher eine genaue Beschreibung der Zunge und bildet sie im ungarischen Text auch ab. Sie ist der Zunge des Baumläufers ähnlich und ganz verschieden von der Zunge der Spechte gebaut. Ihr Körper erinnert an eine lange Lanzenspitze, hinten enden die beiden Flügel in je einem verhornten Zahne, an dessen äusserer Seite sich noch ein kleineres Zähnchen befindet. Zwischen den beiden Zungenflügeln (Zungenbucht) spannt sich eine zähnchenfreie Haut, und eine solche Haut geht auch von der vorderen Unterfläche der beiden Zungenflügel zum Zungenrund. Auch die Seiten der Zungenflügel besitzen keine Zähnchen, im Gegensatz zur Zunge des Baumläufers, nur an der dorsalen Fläche der Flügel befinden sich 1-3 rudimentäre Zähnchen, welche jedoch bloss bei stärkerer Vergrösserung sichtbar werden. Hinter der Vereinigung der beiden Zungenkernspannen ist die Zunge etwas breiter und es können von da an die Ränder gegen die schmal zulaufende zweizackige Spitze etwas aufgerichtet werden, wodurch eine seichte Rinne entsteht. Auffallend lang ist der Zungenrund: 6.5 mm, während beim kurzzeiligen Baumläufer nur 2.5 mm. Der Kehlhügel ist flach und besitzt nur hinten Zähnchen. Masse der Zunge: von der Spitze bis zum Kehlsplatt 22.75 mm, Länge des Zungenrückens median 17.5 mm, Länge des Rückens seitlich 19 mm, grösste Breite des Rückens bei den Zungenflügeln 2 mm. Dieselben Masse beim kurzzeiligen Baumläufer: 14.75, 12.25, 13, 2 mm.

Nach Mitteilung einer Tabelle, welche nach der Reichenowschen-Methode gewonnene Masse über die vom Verfasser im Ung. National-Museum untersuchten Exemplare enthält, findet Verfasser in Übereinstimmung mit Kipp, dass der asiatische Mauerläufer (in der Tabelle

das Exemplar vom Kabak-Tale, Ostseite der Ferghana-Kette, von G. v. Almásy gesammelt) von der europäischen Form abzutrennen sei. Er führt neben den von Kipp aufgeführten Unterschieden noch auf, dass das Grau des Gefieders, besonders an der Unterseite etwas dunkler, die rote Farbe der Flügel intensiver, als bei Europäern sei. Die Exemplare von Wladikawkas rechnet Verf. zur europäischen Form. Als ältester Name käme für die asiatische Form: *Tichodroma muraria longirostra* Gmelin in Betracht, wenn in Nord-Persien diese Form vorkommt. Das vom Verfasser untersuchte Exemplar von Daskird (Ostpersien) ist zur Klärung dieser Frage ungeeignet, weil es die Unterschiede der asiatischen Form nicht genügend zeigt, obzwar das Rot der Flügel sehr intensiv ist, ausserdem ist es in der Strichzeit erlegt. Hierauf werden die ältesten ungarischen Exemplare des National-Museums aufgeführt und bemerkt, dass der Mauerläufer in den ungarischen Sammlungen, besonders der oberen Gegend gewöhnlich vertreten sei. Nicht so verhält sich die Sache mit den Eiern. Verfasser ist nur ein ungarisches Ei bekannt, von Kocyan im Árvaer Komitate gesammelt, jetzt im Besitze des Ung. Nat.-Museums. Die übrigen meist allgemeinen Angaben in der Literatur sind heute ohne Prüfung der Eier unkontrollierbar, obzwar es sicher ist, dass der Vogel im Karpathenzuge und im Siebenbürgischen Erzgebirge brütet. Die Grundfarbe des Eies aus dem Árvaer Komitate ist weiss und besitzt gegen sein stumpfes Ende einige rotbraune und violette Fleckchen; seine Masse sind: 20.8×15.6 mm, Gewicht 130 mg.

Es ist eine interessante Erscheinung, dass der Mauerläufer in Ungarn als Sommeraufenthalt Kalkgebirge bevorzugt. Einerseits findet er, nach Wilhelm Mauksch, in den schroffen Kalkwänden viel mehr durch Wassertropfen ausgehöhlte, zu Niststätten geeignete Ver-

tiefungen, als in den härteren Gesteinsarten, andererseits aber, nach des Verfassers Meinung, findet er im Kalkgebirge einen reicher gedeckten Tisch. Ist es doch eine allbekannte Tatsache, dass der Kalkboden eine reichere Insektenfauna in unseren Hochgebirgen beherbergt.

Der Bemerkung F. C. Kellers gegenüber, der aus den Alpen erwähnt, der Mauerläufer meide Nässe, wo er nur kann, führt Verfasser 2 gegenteilige Beobachtungen aus der Hohen Tatra auf: Im August 1894 konnte Viktor Greschik im Grossen Kohlbachtale, beim mittleren Wasserfall, zwei kletternde Exemplare an der vom Wasserstaubregen benetzten Wand eines Riesenblockes beobachten. Auch Verfasser sah am 27. Juli 1909 im Felker-Tal, an den Felsen des »Ewigen Regens«, längere Zeit einen Mauerläufer, wie er an dieser ständig nassen Stelle nach Nahrung suchte.

Seine Streifereien ausserhalb des Brutgebietes erstrecken sich oft bis spät in den April hinein; so spät wurde er sogar in der Nähe von Budapest erlegt. Die Ofner Seite der Hauptstadt ist übrigens, wie schon lange bekannt, ein bevorzugter Winteraufenthalt unseres Vogels. Er wurde in der Burg, am Gellérthegey und in den Steinbrüchen schon mehrmals beobachtet und weilt dort manchmal monatelang. Neuerdings wurde er auch auf der Pester Seite, in Kőbánya, von Dr. H. Dorning am 19. Dez. 1925 beobachtet. Er besucht auch die Basaltfelsen des Badacsony, wie dies die Beobachtungen der Familie von Chernel bezeugen.

Wenig ist über seine Nahrung bekannt. Die Literatur erwähnt bloss Spinnen, Insekten im allgemeinen, kleine Würmer und eine kleine, auf Felsen lebende Schnecke (*Balea perversa* L.). Verfasser fand im Magen eines am 19. Okt. 1928 erlegten Stückes folgende Spinnen und Insekten: *Phalangium species* 9 Stück, *Forficula auricularia* L. 4 St., *Hypnoidus pulchellus* L. 1 St., *Noctua species* 1 St.

Zum Schluss empfiehlt Verfasser, man möge diesem schönen Alpenbewohner, dem Edelweiss und Apollofalter vergleichbar, auch während seines Herumstreifens vom Herbst bis Frühling, eingehendsten Schutz gewähren.

IL PICCHIO MURAIOLO (TICHODROMA MURARIA L.)

Del dott. EUGENIO GRESCHIK, Museo Nazionale Ungherese, Budapest.

(Con una tavola ed un disegno nel testo magiaro.)

L'AUTORE, dopo aver fatto conoscere in linea generale la presenza ed il modo di vivere della »rosa alpina viva« e della »farfalla piumata«, ricorda che in Ungheria il picchio muraiolo si presenta ai nostri occhi durante i suoi vagabondaggi che vanno dall'autunno alla primavera, quando esso visita anche il grande bassopiano ungherese. Allora, per la loro natura senza sospetti, molti di essi, purtroppo, vengono uccisi, per essere conservati nelle vetrine sotto il vetro, dove le loro magnifiche penne perdono in bellezza. Quindi l'Autore descrive dettagliatamente le penne estive ed invernali ed osserva che la lunghezza del becco non è segno di riconoscimento del sesso. Negli esemplari ungheresi la muta completa si presenta già in agosto e sull'inizio di settembre, mentre la muta parziale s'inizia alla gola e va dal febbraio all'aprile, come è stato recentemente stabilito dalle indagini di Kipp. Manca invece di ogni fondamento l'affermazione di Tschusi, secondo cui le penne nere della gola deriverebbero da un cambiamento di colore che avrebbe le sue origini nella radice della penna. Della consistenza di quest'opinione possiamo convincersi con una semplice lente d'ingrandimento. L'apparizione delle penne nere del resto è stata osservata anche da Feldt sul picchio muraiolo che teneva prigioniero.

La lingua del picchio muraiolo è descritta erroneamente perfino dai libri tascabili di nuova edizione e viene paragonata

alla lingua dei picchi. Ciò è tanto più strano in quanto che Gmelin S. G. già nel 1774 fece una descrizione assai appropriata della lingua e Nietzsche-Giebel la descrisse più dettagliatamente fin dal 1858 facendone anche il disegno. La descrizione errata trae origine dai dati dell'opera apparsa nel 1822 »Zusätze und Berichtigungen zu Meyers und Wolfs Taschenbuch der deutschen Vögelkunde« di Steinmüller. Peccato che questa descrizione sia stata inclusa anche nella nuova edizione della grande opera ornitologica di Naumann, da dove spesso viene presa senza spirito critico. Ragione per cui l'Autore descrive dettagliatamente la lingua e nel testo magiaro ne fa anche il disegno. La lingua assomiglia a quella del rampichino ed è del tutto diversa da quella dei picchi. Il corpo della lingua ricorda la punta d'una lunga lancia e, nella parte posteriore, ciascuna delle due ali di lingua finisce nel dente di corno, nella parte esterna del quale prende posto ancora un dente di corno più piccolo. Tra le due ali di lingua (il golfo della lingua) è tesa una membrana senza dentini e una di questa membrana sta sotto la superficie inferiore delle due ali di lingua ed tra le radici della lingua. Neppure sulla parte esterna delle ali di lingua si trovano i dentini, e in contrasto con la lingua del rampichino, soltanto sul dorsale delle ali di lingua si trovano 1-3 dentini rudimentali, visibili però solo con notevole ingrandimento. Dietro l'unione dei due ossi entoglossali la lingua è un pò più larga e da qui gli orli hanno la possibilità di piegarsi verso l'estremità assottigliantesi a due punte. In guisa che si forma un canale piatto. E' sorprendente la lunghezza della radice della lingua: 6.5 mm, mentre quella della *Certhia brachydactyla* Br. è di soli 2.5 mm. La laringe è piatta e addentata solo di dietro. Le misure della lingua: lunghezza dall'estremità all'apertura della laringe 22.75, lunghezza—mediano 17.5 mm.

In una tabella, che contiene le misure

dei picchi muraioli esaminati dall'Autore al Museo Nazionale Ungherese preparate secondo il metodo di Reichenow, d'accordo con gli esami di Kipp l'Autore ritiene che il picchio muraiolo asiatico (nella tabella l'esemplare della valle di Kabak, raccolto nel Turkestan, sulle pendici orientali della catena di monti di Ferghana dal dott. Giorgio Almásy in occasione della spedizione nel Tiansan) è da separarsi dalla forma europea. Oltre ai segni distintivi citati dal Kipp l'Autore ricorda ancora che il colore grigio delle penne, sulla superficie inferiore del corpo è un pò più scuro, il colore rosso delle ali è più vivace (intenso) che non negli esemplari europei. Gli esemplari di Wladikawkas l'Autore li elenca tra le forme europee. Per la forma asiatica il nome più antico sarebbe: *Tichodroma muraria longirostra* Gmelin se risulterà che questa forma abita nella Persia settentrionale. L'esemplare di Daskird (Persia orientale) esaminato dall'Autore non definisce questa questione, perchè non mostra abbastanza caratteristicamente i segni della forma asiatica, benchè il rosso delle ali sia molto vivace e, inoltre, è dell'epoca del vagabondaggio (venne ucciso allora). Qui l'Autore elenca gli esemplari più vecchi dei picchi muraioli ungheresi del Museo Nazionale Ungherese ed osserva che nelle collezioni ungheresi il picchio muraiolo, specialmente nelle regioni settentrionali è un fenomeno comune. Non stanno così le cose per quello riguarda le uova del picchio muraiolo. L'Autore conosce solo un uovo d'origine ungherese, raccolto nel comitato (provincia) di Arva da Antonio Kocyan, e che ora è proprietà del Museo Nazionale Ungherese. Gli altri dati piuttosto generali che esistono nella letteratura, senza l'esame delle uova, sono incontrollabili, benchè sia certo che il picchio muraiolo covi lungo i Carpazi e nelle montagne: Erdélyi Érchegység (Transsylvania.) Il coloro base delle uova del comitato di Arva è bianco

e verso la parte ottusa ha delle macchie color rosso-bruno e viola. Misure: 20·8 × 15·6 mm. Peso: 130 mg.

Strano è il fenomeno che in Ungheria durante il soggiorno estivo il picchio muraiolo preferisca le montagne calcaree. Da una parte, come Guglielmo Mauksch giustamente spiega, nelle pareti calcaree trova numerose cavità scavate dalle acque e adatte alla nidificazione che non sulla pietra più dura, d'altra parte, però, secondo l'Autore, nelle montagne calcaree è atteso da una tavola meglio bandita (vi trova cioè maggior quantità di alimenti). Siccome è un fatto generalmente noto che nelle nostre regioni montagnose la fauna degli insetti dei territori calcarei è più ricca.

F. C. Keller, il quale ha studiato il picchio muraiolo sulle Alpi, ricorda che quest'uccello non ama l'umidità e dove può la evita. Di fronte a quest'affermazione l'Autore comunica dall'Alto Tatra due osservazioni contrarie: Nell'agosto del 1894 nella vale di Nagytarpatak Vittorio Greschik vide nella cascata centrale due picchi muraioli, mentre salivano su un enorme roccia spruzzata continuamente dalle gocce d'acqua della cascata. Il 27 luglio 1909 nella valle di Felka l'Autore osservò a lungo sulle rocce di »Ewiger Regen« un picchio muraiolo mentre stava cercando continuamente alimento nel terreno umido.

I suoi vagabondaggi al di fuori del territorio di covo spesso si prolungano fino l'aprile; in questa tarda epoca fu già ucciso nelle vicinanze di Budapest. La parte di Buda della capitale, come del resto è noto da molto tempo, è soggiorno invernale preferito del picchio muraiolo. Sul Vár, sul Monte di San Gherardo e nelle cave di pietra è stato osservato molte volte e vi rimane talvolta per dei mesi. Ultimamente è stato visto il 19 dicembre 1925 a Kőbánya dal dott. Enrico Dorning. Esso cerca anche le rocce di basalto di Badacsony come risulta dalle osservazioni della famiglia Chernel.

Poco sappiamo dei suoi alimenti. La letteratura ricorda solo ragni ed insetti e una piccola chiocciola che vive sulle roccie (*Balea perversa* L.) L'Autore trovò nello stomaco di un esemplare ucciso il 19 ottobre 1928 i seguenti ragni ed insetti: 9 *Phalangium* species, 4 *Forficula auricularia* L., 1 *Hypnoidus pulchellus* L., 1 *Noctua* species.

L'Autore chiude il suo scritto esprimendo il desiderio che a questo magnifico abitatore delle regioni alpestri, degno compagno del gnafalio e delle farfalle Apollo, venga esercitata la più efficace difesa anche in occasione dei suoi vagabondaggi che durano dall'autunno alla primavera.

LE GRIMPEREAU DE MURAILLE (*TICHODROMA MURARIA* L.)

Par le Dr. EUG. GRESCHIK du Mus. Nat. Hongr., Budapest
(Avec une table et une figure dans le texte hongrois.)

APRÈS une description générale de l'apparition et du genre de vie de cette «vivante rose alpestre» et de ce «papillon emplumé», l'auteur mentionne qu'en Hongrie le grimpereau de muraille est observé le plus souvent, depuis l'automne jusqu'au printemps, au cours de ses voyages pendant lesquels il visite même la grande plaine hongroise. Malheureusement, en raison de sa grande familiarité, il est le plus souvent alors abattu, pour être ensuite tout au plus exposé sous verre, auquel cas s'en est bientôt fini de ses splendides couleurs. L'auteur s'étend ensuite longuement sur le plumage d'été et d'hiver et remarque que la longueur du bec n'indique nullement le sexe de l'oiseau. Chez les exemplaires hongrois la mue totale a lieu déjà en Août et au commencement de Septembre, la mue partielle en Février-Avril et commence à la gorge, comme l'ont montré dernièrement les recherches de Kipp. La thèse de Tschusi, selon laquelle le plumage noir de la gorge serait dû à un changement de coloration qui partirait de la racine des plumes, est dépourvue

de tout fondement. C'est ce dont on peut se convaincre par un simple examen à la loupe. D'ailleurs la naissance des plumes noires a été observé par Feldt sur les individus en captivité.

Souvent et même dans les manuels récents, la langue du grimpereau de muraille est faussement décrite et comparée à la langue du pic. La chose est d'autant plus bizarre que S. G. Gmelin a déjà, en 1774, caractérisé la langue de cet oiseau d'une manière frappante, et qu'en 1858 Nitzsch-Giebel l'a décrite de près et en a aussi donné le dessin. Ces données fausses doivent être attribuées à la description erronée de Steinmüller, dans ses »Zusätze und Berichtigungen zu Meyers und Wolfs Taschenbuch der deutschen Vögelkunde«. (1822.) Malheureusement cette description a été aussi reproduite dans le nouveau Naumann, auquel elle est souvent empruntée sans aucune critique. C'est pour quoi l'auteur donne une exacte description de la langue, dont il donne aussi l'image dans le texte hongrois. Elle ressemble à la langue du grimpereau (*Certhia*) et sa structure en est toute différente de celle de la langue du pic. Elle rappelle un fer de lance allongé et chacune des ailes se termine par derrière par une dent de formation cornée, sur le côté extérieur de laquelle se trouve encore une dent plus petite. Entre les deux ailes de la langue est tendue une peau dépourvue de dents et une autre peau de ce genre s'étend aussi de la surface antéro-inférieure de la base de la langue. Les côtés des ailes de la langue sont également dépourvus de petites dents, au contraire de la langue du grimpereau (*Certhia*), et c'est seulement sur la surface dorsale de ces ailes que se trouvent 1 à 3 petites dents rudimentaires, mais qui ne deviennent visibles que par un fort grossissement. Derrière la réunion des deux ossa entoglossa, la langue est un peu plus large et à partir de ce point, les bords peuvent se relever légèrement vers la pointe

étroitement allongée, ce qui donne une rigole peu profonde. La base de la langue est d'une longueur frappante: 6.5 mm, tandis que chez le grimpeur brachydactyle elle n'est que de 2.5 mm. Le larynx est plat et n'est pourvu de petites dents que par derrière. Dimensions de la langue: de la pointe à la fente du larynx 22.75 mm. Longueur médiane du dos de la langue 17.5 mm, longueur latérale du dos de la langue 19 mm. Largeur maxima du dos de la langue près des ailes 2 mm. Les mêmes dimensions chez le grimpeur brachydactyle (*Certhia brachydactyla* Br.): 14.75, 12.25, 13, 2 mm.

Après avoir donné une table contenant les dimensions obtenues suivant la méthode de Reichenow, sur les individus examinés par l'auteur au Musée National Hongrois, il estime, d'accord avec Kipp que le grimpeur de muraille asiatique (dans la table l'exemplaire de la vallée de Kabak, côté orientale de la chaîne du Ferghana, recueilli par G. de Almásy) doit être distingué de la forme européenne. Aux différences citées par Kipp, il ajoute encore les suivantes: le gris du plumage, surtout du côté inférieur, est un peu plus foncé et la couleur rouge des ailes plus intense que dans les formes européennes. Les exemplaires de la Wladikawkas sont rangés par l'auteur parmi la forme européenne. Pour la forme asiatique on pourrait envisager comme le nom le plus anciennement donné, le *Tichodroma muraria longirostra* Gmelin, si cette forme apparaît dans le nord de la Perse. L'exemplaire de Daskird (Perse orientale), examiné par l'auteur ne se prête pas à l'éclaircissement de cette question, car il ne montre pas suffisamment les différences de la forme asiatique, bien que le rouge des ailes soit très intense, en outre il a été abattu à l'époque de la migration. Là dessus, l'auteur passe en revue les plus anciens exemplaires hongrois du Musée National de Budapest et remarque que le grimpeur de muraille est représenté habituellement

dans les collections hongroises, dans celles de la Haute-Hongrie particulièrement. L'auteur ne connaît qu'un oeuf hongrois, recueilli par Kocyan dans le Comitat d'Árva et maintenant en la possession du Musée National Hongrois. Quand aux autres données, qui pour la plus part se retrouvent généralement dans la bibliographie, elles sont encore incontrôlables aujourd'hui, tant que les oeufs n'auront pas été étudiés, bien qu'il soit sûr que cet oiseau couve dans les Carpathes et dans le Erdélyi Érchegeység (Transsylvanie). Quand à l'oeuf du Comitat d'Árva, le fond en est blanc avec quelques mouchetures rouge-brun et violette vers le gros bout. Les dimensions en sont: 20.8 × 15.6 mm, tandis que le poids: 130 mg.

Il est intéressant de constater qu'en Hongrie, le grimpeur de muraille préfère pour y passer l'été les montagnes calcaires. D'une part, selon Guillaume Mauksch, il trouve dans les parois calcaires abruptes beaucoup plus de cavités creusées par les gouttes d'eau et appropriées à la nidification que dans les roches plus dures, et d'autre part, selon l'opinion de l'auteur, il trouve dans les montagnes calcaires une table plus richement servie. C'est en effet une chose bien connue que dans les hautes régions de la Hongrie, le sol calcaire abrite un monde d'insectes plus riche.

Contrairement à la remarque de F. C. Keller, qui avait observé dans les Alpes que le grimpeur de muraille évite le plus possible l'humidité, l'auteur rapporte des observations faites dans la Haute-Tátra: en Août 1894, Victor Greschik a pu observer dans la grande vallée de Kohlbach, près de la cascade moyenne, deux exemplaires grimpeur à la paroi, arrosée par la pluie d'embruns de la cascade d'un bloc gigantesque. De son côté, l'auteur a, le 27 Juillet 1909, dans la vallée de Felka, observé longuement, sur les rochers de la »Pluie Éternelle«, un grand grimpeur de mu-

raille cherchant sa nourriture à cet endroit constamment humide.

Ses voyages hors du territoire où il couve, s'étendent souvent jusqu'assez tard en Avril. Même dans le voisinage de Budapest on en a abattu aussi tardivement. D'ailleurs, c'est un fait connu depuis longtemps que la rive droite (Buda) de la capitale hongroise est un lieu d'hivernage préféré de notre oiseau. Il a déjà été observé maintefois près du Château Royal, sur les rochers du Mont Gérard et dans les carrières de pierres, où il séjourne parfois pendant des mois entiers. Dernièrement, le 19 Décembre 1925, il a été observé aussi sur la rive gauche, à Kőbánya, par le docteur H. Dorning. Il fréquente aussi les rochers basaltiques de Badacsony, comme le

prouvent les observations de la famille de Chernel.

On sait peu de choses au sujet de sa nourriture. Les ouvrages écrits sur cet oiseau mentionnent seulement des araignés, des insectes en général, et un petit limaçon qui vit sur les rochers (*Balea perversa* L.) L'auteur a trouvé dans l'estomac d'un individu abattu le 19 Octobre 1928, les araignés et autres insectes suivants: 9 *Phalangium* species, 4 *Forficula auricularia* L., 1 *Hypnoidus pulchellus* L. et une *Noctua* species.

L'auteur conclut en recommandant d'accorder à ce bel habitant des hautes montagnes, comparable à l'Edelweiss et au papillon Apollon, la protection la plus complète, même pendant les voyages qu'il exécute de l'automne au printemps.

NESTING OF THE WHITE STORK IN JAPAN

By NAGAMICHI KURODA, D. Sc., Tokyo

RECORDS tell us that the Japanese White Stork (*Ciconia ciconia boyciana*) was abundant in Japan, even in Tokyo City it has built its nest on the roofs of several temples, but storks which were in Tokyo were all exterminated, meeting the same fate as cranes. Its only breeding place, however, now remaining is popularly called »Tsuru-yama« (crane hill) in Idzushi-gun, Hyogo Prefecture, Hondo, there are still to-day some twenty or thirty storks, and they are breeding readily year after year. While European White Stork migrates that of Japan remains in the same locality all the year round, though a small number may move about. »Tsuru-yama« was specified by the Government on the 3rd of March 1921, as a »famous region where these birds breed«.

All the species belonging to the crane family lay their eggs on the ground but storks build their nests on tops of trees (pines, etc.). The stork's nest built on pine trees in Idzushi, Hyogo Prefecture, is about one metre in diameter, making a shallow cup in shape. It lays from three to five eggs per clutch, white in colour and measures about 76 by 58 mm in size. The breeding season is from March to about the end of June each year. The parent bird catches food which it gives the nestlings. This bird generally chooses animal matter as food; such as insects, small fishes, frogs, reptiles, fieldmice, etc. Cranes emit loud cries, but storks merely make a great chattering with their big bills in the breeding season. Thanks to the efforts for preserving them we are able to see these graceful birds in flocks.

A FEHÉR GÓLYA FÉSZKELÉSE JAPÁNBAN

Dr. KURODA NAGAMICHI, Tokyo.

NEM is olyan régen, még igen gyakori fészkelőmadár volt Japánban a fehér gólya (*Ciconia ciconia boyciana*), hiszen még Tokyo városában is költött a házak és templomok tetőin; az újabb időkben azonban a folytonos üldözés miatt már majdnem teljesen kipusztult Japánból; éppúgy, mint a daru.

Ma az utolsó fészkelőhelyük Idzushigunban van, Hondo tartományban, amit népiesen »Tsuruyama«-nak, daruhegynek neveznek. Itt kb. 20–30 pár fészkel évről-évre. Míg az európai fehér gólyák vonulnak, addig ezek nálunk nagyobb részét egész éven át itt maradnak.

Tsuruyamat, e ritka madarak fészkelőhelyét, 1921 március 3 óta a japán kormány védett területnek, nemzeti emlékeknek nyilvánította.

Míg a darvak a földre készítik fészkeiket, addig ezek a gólyák fenyőfák csúcsaira rakják a lapos, 1 m átmérőjű fészkeiket. 3–5 fehér 76×58 mm nagyságú tojást tojnak. A költési idő márciusban kezdődik s tart június végéig. Általában állati táplálékkal, rovarokkal, kisebb halakkal, békákkal csúszómászókkal, mezei egerekkel élnek. Amíg a darvaknak erős hangjuk van, addig ezek csak a költési időben szoktak nagy csőrükkel kelepelni.

Hála az újabb idők védelmi intézkedéseinek, e kedves madarak száma lassan gyarapodik.

A RÉTI PIPIS (ANTHUS PRATENSIS L.) ÉS A CSÍKOSFEJŰ SITKE (ACROCEPHALUS AQUATICUS GM.) FÉSZKELÉSE MAGYARORSZÁGON

RADETZKY DEZSŐ, Székesfehérvár

KUTATÁSAIM révén ismét két — nálunk eddig még nem talált — madárfaj fészkeléséről számolhatok be teljes bizonyossággal: az egyik a réti pipis, a másik a csíkosfejű sitke.

A réti pipis vonuláskor szép számmal látható. Kisebbsnagyobb csapatokba verődve, már kora tavasszal megjelenik a nedves, pocsolyás réteken, a bíbicek társaságában. Tavaszti sárszalonkázásunk alkalmával heteken át találkozhatunk ilyen csapatokkal, — nem kis bosszankodásunkra — mert csaknem lábunk alól kelve szárnyra, »szit-szit-szit« kiáltásukkal megzavarják a rétek csendjét s felriasztják a rejtőzködő madárságot. Életviszonyainak megfelelő, alkalmas helyen e fajt még késő tavasszal is megfigyelhetjük, de hazánkban való fészkelésének nyomát sem az irodalomban, sem zoológiai kollektciókban nem találtam.

Hosszas kutatás után, Petrásovits Lajos barátom közreműködése lehetővé tette számomra azt, hogy e madár csonka fészkeljéhez jutottam Szarvason 1927 június 14-én. (3 db friss tojás.) A csinos fészkek a Holt-Körös egyik ingoványos területén, az úgynevezett Anna-liget mellett, igen rejtett helyen, sűrű bozót aljában, közvetlenül a földön feküdt, száraz levélhalmazzal körülvéve. A tulajdonképeni fészkek fűszálakból, apróbb gyökerecskékből, szörből és kevés mohából készült. A tojások alakja feltűnően hosszúkas. Alapszínük sárgás, szennyesen vörhenyes; sűrű pettyezésük barnásszürke és szürkésbarna. A pettyek néha némi halvány karcszerű rajban olvadnak össze. Az egész tojás — alakját kivéve — némileg a parlagi

pipisére (*Anthus campestris* L.) emlékeztet, csak ennél jóval kisebb. Méretek: 20.5×13.5 , 19.9×13.0 , 19.1×12.7 mm.

A csíkosfejű sitke (*Acrocephalus aquaticus* Gm.) magyarországi fészkelése is eddigelé ismeretlen volt. Ahol sok a foltos sitke (*Acrocephalus schoenobaenus* L.) ott valószínű ennek a csíkosfejű sitkének az előfordulása is. Ez a foltos sitkénél valamivel kisebb. Jellegzetes ismertetője a fején hosszan végigfutó három világos-sárga és két fekete csík.

Néha kiül a kecskerágófűz és sás végére. Egy-egy ilyen alkalommal látcsöveimmel többször szemügyre vehettem madaramat úgy Tárnokon (Fejér m.), a Benta-patak menti mocsár sűrű, avas, csuhis, sásos nádasainak szélén, mint Tápióbicskén (Pest m.), a Tápió-patak mentén. Fészkére Tárnokon bukkantam 1926 május 21-én, az előbb már vázolt helyen. A fészek a nedves, totyogós földtől 30 cm-nyire, az előző évi és a friss sáslevelek közé épült, fenekével a törmelékes aljazathoz érve s a foltos sitkéjére (*Acrocephalus schoenobaenus* L.) emlékeztet, de lényegesen kisebb. A tojás szintén kisebb a foltos sitke tojásánál s alakja majdnem gömbölyű. Alapszínük világoszöldesbarna. Pettyezésük alig észrevehetően, lehelet-szerűen finom. Egy, vízzel is eltüntethető, hajszálnál is vékonyabb barnás karcolás három tojáson még most is látható. A fészekalj egyébként teljes: öt tojásból áll. A tojások méretei: 15.6×12.1 , 15.4×12.1 , 15.3×12.9 , 15.5×11.8 , 15.6×12.0 mm.

NESTING OF THE MEADOW-PIPIT
(*ANTHUS PRATENSIS* L.)
AND THE AQUATIC-WARBLER
(*ACROCEPH. AQUATICUS* GM.)
IN HUNGARY

By DESIDER RADEZKY, Székesfehérvár

AS A RESULT of my researches I am able to give an account with absolute certainty of two bird species, hitherto not known in Hungary; the Meadow-Pipit and the Aquatic-Warbler.

The Meadow-Pipit can be seen in large flocks at the time of migration. Already at the beginning of spring they appear in smaller or larger flocks on the damp, marshy meadows accompanied by the Lapwings. They are very annoying because, so to say, rising from beneath our feet, they disturb the quiet of the meadows and alarm the hidden realm of birds. In places suitable to the conditions of their life we may observe these birds at the end of spring as well, but no trace of their nesting in Hungary can be found in any of the zoological collections nor is anything mentioned about it in the relevant literature.

After long and tiresome researches the co-operation of my friend, Louis Petrásovits, enabled me to get hold of a nest in Szarvas (3 fresh eggs) on June 14th 1927. The neatly built tiny nest was lying in a well hidden place on the ground underneath a thick bush, covered up with dry leaves in one of the marshy districts of the Holt-Körös, near the so-called Anna-Liget. The nest proper was made of grass, tiny roots, animal hair and some moss. The eggs are of a conspicuously long shape. Their basic colour is yellowish of a brown-reddish tint closely dotted with greyish-brown spots, here and there melting into something like a design. The egg on the whole reminds one of the Tawny-Pipit's egg (*Anthus campestris* L.) save their shape but it is considerably smaller. The measurements of the eggs were: 20.5×13.5 ; 19.9×13 ; 19.1×12.7 mm.

Also the Aquatic-Warbler's (*Acrocephalus aquaticus* GM.) nesting in Hungary has hitherto been unknown. In places where there are many Sedge-Warblers the occurrence of the Aquatic-Warbler is most probable. Latter is

somewhat smaller than the Sedge Warbler, its characteristic mark being three light yellow and two black stripes running lengthwise on its head.

Sometimes it can be seen rocking to and fro on the tip of a sedge or sallow. At one or two of such occasions I was able to watch my bird through a field-glass at Tárnok (County of Fejér) on the old sedge reed-banks of the marshland alongside the Benta-brook, as well as in Tápió-Bicske (County of Pest) on the shores of the Tápió brook. I discovered its nest at Tárnok at the above described place on the 21st May 1926.

The nest was built in a distance of about 30 cm from the damp slippery shore among fresh and dry sedge leaves with its bottom touching the ground. It looks very much like the Sedge Warbler's (*Acrocephalus schoenobaenus* L.) nest, but it is somewhat smaller. Also the eggs are smaller than the Sedge Warbler's egg and are almost round. Their basic colour is a light-greenish-brown with a very fine, hardly perceptible dotting. A very thin brownish line which can be easily eliminated with water, is still visible on three eggs. The nest contained five eggs of the following measurements: 15.6×12.1 ; 15.4×12.1 ; 15.3×12.9 ; 15.5×11.8 ; 15.6×12 mm.

DAS BRÜTEN DES WIESENPIEPERS (*ANTHUS PRATENSIS* L.) UND DES BINSENROHRSÄNGERS (*ACROCEPHALUS AQUATICUS* GM.) IN UNGARN

Von DESIDERIUS RADEZKY, Székesfehérvár

MEINEN Nachforschungen ist es endlich geglückt, diese beiden, in Ungarn bisher noch nicht brütend gefundenen Arten, als Brutvögel dieses Landes festzustellen.

Der Wiesenpieper ist während der Zugzeit häufig anzutreffen. In Gesellschaft der Kiebitze erscheint er in kleineren

oder grösseren Flügen bereits zeitig im Frühlinge auf den nassen Wiesen und Morästen und wird um diese Zeit wochenlang während der Bekassinenjagd aufgestöbert, nicht zum geringen Ärger der Jäger, da er mit seiner heiseren Stimme die verborgenen Vögel aufscheucht. An günstigen Stellen ist er noch spät im Frühjahr zu beobachten, doch fand ich über sein Brüten in unserer Vaterlande, weder in der Literatur, noch in den Eiersammlungen Aufzeichnungen.

Nach längerem Suchen, gelang es mir endlich, unter Mithilfe meines Freundes Ludwig Petrásovits, am 14. Juni 1927 in Szarvas zu einem unvollzähligem Gelege (3 frische Eier) zu kommen. Das Nest stand auf sumpfigem Boden neben dem Holt-Körös Flusse, im Gebüsch versteckt auf der Erde, von trockenem Laub umgeben. Es war aus Grashalmen, Würzelchen, Haaren und wenig Moos zusammengesetzt. Die Gestalt der Eier ist auffallend länglich, auf gelblichem, schmutzigrötlichen Grunde mit dichten graubraunen Punkten bedeckt, welche letztere stellenweise zu undeutlichen Strichelchen zusammenfliessen. Ausgenommen ihre Form, ähneln die Eier einigermaßen den Eiern des Brachpiepers, nur sind sie bedeutend kleiner. Sie messen: 20.5×13.5 , 19.9×13.0 , 19.1×12.7 mm.

Wo es viele Schilfrohrsänger (*Acrocephalus schoenobaenus* L.) gibt, ist auch das Vorkommen des Binsenrohrsängers wahrscheinlich. Etwas kleiner als der Schilfrohrsänger ist er an den 3 hellen und 2 dunklen Streifen auf dem Kopf kenntlich.

Zuweilen setzt er sich auf die Spitze einer Salweide oder eines Riedgrases. In solchen günstigen Augenblicken konnte ich ihn öfters mit dem Fernglas, sowohl bei Tárnok (Kom. Fehér) in den Sümpfen des Benta-Baches, als auch bei Tápióbicske (Kom. Pest) entlang des Tápió-Baches, beobachten. Sein Nest entdeckte ich am 21. Mai 1926 in

den erwähnten Sümpfen bei Tárnok. Es war 30 cm vom nassen Boden, zwischen vor- und diesjährigen Seggen- schilfblättern, mit der Basis das Geniste berührend. Es ist dem Neste des Schilf- rohrsängers ähnlich, doch bedeutend kleiner. Auch die Eier sind kleiner und fast rund. Sie haben einen lichten grün- lich braunen Grund mit kaum bemerk- baren Punkten. Eine, mit Wasser ab- waschbare, sehr feine braune Strichelung ist an 3 Eiern noch jetzt zu bemerken. Eiermasse: 15.6×12.1 , 15.4×12.1 , 15.3×12.9 , 15.5×11.8 , 15.6×12.0 mm.

LA NIDIFICAZIONE
IN UNGHERIA DELLA PISPOLA
(*ANTHUS PRATENSIS* L.)
E DEL PAGLIAROLO
(*ACROCEPH. AQUATICUS* GM.)

Di DESIDERIO RADETZKY, Székesfehérvár

IN SEGUITO alle mie ricerche siamo in grado di dare conto con assoluta certezza sulla nidificazione di altre due specie di uccelli — finora ancora non visti in Ungheria —: l'uno è la pispola e l'altro è il pagliarolo.

Durante la migrazione si può osservare un buon numero di pispole. Riunite in gruppi più o meno numerosi esse si presentano in compagnia delle pavoncelle sull'inizio della primavera sui prati umidi e pantanosi. In occasione delle caccie primaverili alle beccaccini si possono incontrare per delle settimane simili gruppi — e cioè non senza nostro dispetto — poichè prendono il volo quasi sotto i nostri piedi e con le loro grida di »sit:sit:sit« turbano il silenzio dei campi e allarmano gli uccelli che vi si nascondono. In luogo adatto e corrispondente alle sue condizioni di vita questa specie può essere osservata anche a primavera inoltrata, ma circa la sua nidificazione in Ungheria non ho trovato nessuna traccia nè nella letteratura nè nelle collezioni zoologiche.

Dopo lunghe ricerche la collabora-

zione dell'amico Luigi Petrásovits m'ha reso possibile di trovare il 14 giugno 1927 a Szarvas la parte inferiore d'un nido monco di quest'uccello (tre uova fresche). Il grazioso nido giaceva in uno dei terreni paludosi dell'Holt Kőrös, presso il cosiddetto Anna-liget, in luogo assai nascosto nel fondo d'un folto cespuglio, quasi a terra, circondato di foglie secche. Il nido propriamente detto era preparato da fili d'erba, da minuscole radici, da peli e da un po' di muschio. Le uova hanno un formato sorprendentemente lungo. Il colore base è giallognolo insudiciato di rosso, con fitte macchie brune e grigie. Talvolta le macchie si fondono in una specie di pallido disegno di incisione. L'uovo — a prescindere dal formato — ricorda quello del calandro (*Anthus campestris* L.), ma è ben più piccolo di questo. Misure: 20.5×13.5 , 19.9×13 , 19.1×12.7 mm.

Finora anche la nidificazione in Ungheria del pagliarolo (*Acrocephalus aquaticus* Gm.) era ignota. Dove i forapaglia (*Acrocephalus schoenobaenus* L.) sono numerosi ivi è verosimile anche la presenza del pagliarolo. Quest'ultimo è un po' più piccolo del forapaglia. Suoi caratteristici segni di riconoscimento sono tre striscie giallo-chiare e due striscie nere che scorrono lungo la testa.

Talvolta si mette a sedere sull'estremità del salice e della carice. In queste occasioni più volte potei osservare il pagliarolo col binocolo tanto sul limitare dei folti canneti della palude che si stende lungo il ruscello Benta presso Tárnok (prov. di Fejér) quanto a Tápió-bicske (prov. di Pest) lungo il ruscello Tápió. Rintracciai il suo nido a Tárnok il 21 maggio 1926 sul posto dianzi descritto. Il nido era costruito a 30 cm dalla terra umida e ammuffita tra foglie dell'anno precedente e fresche, raggiungendo con il fondo la parte calcinacea e ricorda il nido del forapaglia (*Acrocephalus schoenobaenus* L.) ma di esso

ben più piccolo L'uovo pure è più piccolo a quello del forapaglia e la forma è quasi tonda. Il colore base è bruno-verde chiaro. Le macchie sono appena visibili e d'una incomparabile finezza. Una scalfitura bruna sottile più d'un capello, cancellabile anche coll'acqua è visibile ancora adesso su tre uova. Il nido è completo: è composto di cinque uova. Le misure delle uova sono le seguenti; 15·6×12·1, 15·4×12·1, 15·3×12·9, 15·5×11·8, 15·6×12 mm.

LA NIDIFICATION EN HONGRIE
DU PIPI DES PRÈS
(ANTHUS PRATENSIS L.)
ET DU BECFIN AQUATIQUE
(ACROCEPH. AQUATICUS GM.)

Par DÉsirÉ RADEtzKY, Székesfehérvár

A LA SUITE de mes investigations, je suis de nouveau à même de rapporter, en pleine certitude, des cas de nidification de deux espèces d'oiseau que jusque'ici on n'avait pas rencontré chez nous: je veux parler du Pipi des près et du Becfin aquatique.

Lors de ses migrations, le Pipi des près s'aperçoit en grand nombre. Rassemblée en troupes plus ou moins grands, elle apparait des le début du printemps dans les près humides et détremés, en compagnie du vanneau huppé. Au cours de nos chasses printanières à la bécasse, nous pouvons, pendant des semaines, rencontrer des vols de ce genre, ce dont nous n'étions pas enchantés, car prenant leur essor presque sous nos pieds, elles troublent de leur »sit, sit, sit« le silence des prairies et effarouchent les oiseaux en leur cachette. Cette espèce s'observe encore à la fin du printemps dans les lieux qui correspondent et sont appropriés à sa manière de vivre, mais qu'elle niche chez nous, c'est dont je n'ai trouvé trace ni dans la littérature spéciale, ni dans les collections zoologiques.

Après de longues recherches, la coopération de mon ami Louis Petrásovits

m'a permis de trouver à Szarvas, le 14 Juin 1927, le fond mutilé d'un nid de cet oiseau. (Il contenait 3 oeufs encore frais.) Ce jolie nid était posé à même le sol, au fond de broussailles très épaisses, en un lieu très caché, sur un des territoires défoncés du Holt Kőrös près du bois dit d'Anne. Il était entouré d'un tas de feuilles mortes. Le nid proprement dit consistait en brins d'herbes, en menues racines, en poils et en un peu de mousse. La forme oblongue des oeufs était frappante. Le fond en était jaunâtre, d'un roux sale, abondamment semé de points gris-brun et brun-gris. Par endroit, les points se fondent ensemble en un dessin rappelant une gravure effacée. L'ensemble de l'oeuf, — la forme excepté, — fait songer à celui du Pipi rousseline (*Anthus campestris* L.) sauf qu'il est beaucoup plus petit. Les dimensions en sont: 20·5×13·5, 19·9×13, 19·1×12·7 mm.

On ne connaissait non plus jusqu'ici aucun exemple de nidification en Hongrie du Becfin aquatique. (*Acrocephalus aquaticus* Gm.) Là, où le Becfin des joncs (*Acrocephalus schoenobaenus* L.) abonde, il est probable que se rencontre aussi le Becfin aquatique. Celui-ci est légèrement plus petit que le Becfin des joncs. Il se caractérise par les trois raies jaunes claires et les deux raies noires parant sa tête dans le sens de la longueur.

Parfois il se pose au bout des saules et des joncs. En pareilles occasions, j'ai plusieurs fois l'observer à l'aide de ma lorgnette, tant à Tárnok (Comitat de Fejér), au bord des roseaux épais, moisissés et pleins de joncs du marais qui longe le ruisseau Benta, qu'à Tápióbsike (Comitat de Pest) le long du ruisseau Tápió.

J'ai rencontré son nid à Tárnok, le 21 Mai 1926, dans le lieu décrit plus haut. Le nid était édifié de 30 cm du sol humide et détremé, au milieu des joncs frais, ou de l'année précédente, le fond atteignant la couche des débris, jonchant le sol. Il rappelait le nid du Becfin des

joncs (*Acrocephalus schoenobaenus* L.), mais en beaucoup plus petit. L'oeuf est aussi plus petit que celui du Becfin des joncs, et la forme en est presque ronde. Le fond est un vert-brun clair. Le pointillage en est presque imperceptible, étant léger, comme une haleine. On remarque

encore sur trois oeufs un léger sillon brunâtre, plus mince qu'un cheveu, et qu'on peut faire disparaître avec de l'eau. Pour le reste, le fond du nid est complet: il contient cinq oeufs, dont les dimensions sont: 15.6×12.1 , 15.4×12.1 , 15.3×12.9 , 15.5×11.8 , 15.6×12 mm.

MADÁRVÉDELMI KONFERENCIA

Írta: FÖLDVÁRY MIKSA, miniszteri tanácsos

Az 1930. évi február hó 15–20. napjain Osloban (Norvégia) tartandó nemzetközi vad- és madárvédelmi konferencia előkészítéseül a középeurópai államok képviselőinek részvételével szűkebbkörű vad- és madárvédelmi értekezletet tartottak 1929. évi január hó 23-án Neuhausban (Triestingtal, Alsó-Ausztria).

Az értekezlet általános vadvédelmi intézkedések keretén belül olyan madárvédelmi rendszabályoknak nemzetközi kimondását javasolta a jövő évben Osloban megtartandó nemzetközi konferenciának, melyek elsősorban vadóvás szempontjából nagyjelentőségűek és a vadászattal szorosabb kapcsolatban vannak.

Nevezetesen:

1. Az értekezlet az északi államokban érvényes vadászati törvények oly gyökeres módosítását és a tilalmi idő oly meghosszabbítását javasolja, mely az erdei szalonka rohamos megfogyatkozásának gátat vessen, mert az eddigi megfigyelések szerint nem annyira az olasz madárfogásban, sem a középeurópai szalonkahúzások alkalmával történt lelövésben kell a hosszúcsőrű szép madár gyérülését keresni, hanem főként a svéd vadászati viszonyokban.

2. Az északi madárhegyek táján megforduló hajósok brutális madárpusztításait minden eszközzel meg kell akadályozni.

3. Az osloi konferencia igyekezzék a nemzetek között olyan megállapodást létesíteni, melynek értelmében a madárvédelmet nemzetközi alapon szervezzék meg és azt egyöntetűen hajtsák végre.

4. Az élő éneklőmadarakkal (Waldvögel) való kereskedést, mely egyes országokban el van terjedve, meg kell tiltatni, mert jóllehet az éneklőmadárnak kalitkában való tartása kedves külsejével és szép énekével a lélekre nemesítőleg hat és a kedélyt vidítja, mindazonáltal, mivel a fogás alkalmával és a szállítás során a madarak nagy sokasága pusztul el és némely fajok egyedei a fogságot sem tűrik, a madárfogást megengedni nem szabad.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK. – KURZE MITTEILUNGEN.

Hósármányok Budapest környékén. Az idei szigorú télen ismét megjelentek a hósármányok hazánkban. Magam 1929 február 5-én Telkiről kaptam egy példányt, melyet a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményének ajándékoztam. Cerva Frigyes jelentése szerint a székesfővárosi Állatkertbe is került két példány a környékről.

DR. SZALÓKI NAVRATIL DEZSŐ.

Schneeammern in der Umgebung von Budapest. Im diesjährigen strengen Winter erschienen wieder einmal Schneeammern in Ungarn. Aus Telki bekam ich am 5. Februar 1929 ein Exemplar, das ich der Sammlung des Ung. National Museums übergab. Friedrich Cerva berichtet, dass auch der Tiergarten von Budapest 2 Exemplare aus der Umgebung der Hauptstadt erhielt.

DR. DESIDER NAVRATIL VON SZALÓK.

Hajnalmadár Pannonhalmán. A bencés atyák a nagy hidegben egy hajnalmadarat figyeltek meg, mely 3 napi ottartózkodás után balesetnek esett áldozatul. A madár kitömve a bencésrend pannonhalmi múzeumába került.

HEGYMEGHY DEZSŐ.

Szirti sas (Aquila chrysaëtos L.) Nógrád megyében. 1928 február első napjaiban a Diósjenővel határos ú. n. Sós-kúti vágásban az erdőőr rókamérget tett ki: egy nyúlcomb köré 9 db. strichninnel mérgezett gombócot. Két nap múlva kereste csak fel és a mérég helyén döglötten találta a szirti sas egy nőstény példányát, mely a nyúlcomb kivül mind a 9 mérgezett gombócot is megette. Alkalmam volt megnézni és gyönyörködni a tényleg remek példányban. Igen soványan is 6 kg-ot nyomott. Méretei a következők: Testhossz 950, szárnyhossz 645, farkhossz 330, csúdhossz 92, csőr-hossz 69 mm; ú. n. aranyas. Mintegy 1 hónappal később a sós-kúti vágástól nem messze fekvő Rókahegy nevű helyen — mint hallottam — ejtették el a második szirti sast — egy hím példányt — uhuzással. Március vége felé az ú. n. Özberek nevű erdő részben — mely még közelebb fekszik Sós-kút-hoz — figyeltem meg a harmadikat, mely hosszas keringelés után Sós-kút irányában eltűnt. Valószínűnek tartom, hogy az itt még sohasem észlelt szirti sasokat a szokatlanul hideg tél hozta le hozzánk.

RÉZ ENDRE.

Megfigyelések az 1928/1929. év szigorú telén.

Már 20 éve tartózkodom Pécsváradon, de még egy évben sem tapasztaltam, hogy a seregély csapatszámra itt maradjon télire Baranyában. Nemcsak Pécsváradon, de Baranya vármegye többi részén is csapatszámra mutatkoztak a seregélyek december hónapban. A pécsvárad-i csapatot, mely mintegy 60 darabból állott, egész télen át megfigyeltem.

1928 évi december hónapban, amint a hideg beállott, rendszeres tanyájuk a pécsvárad-i vár tornya volt; táplálékukat a várfalon lévő vadszőlő-bogyó képezte. A január végén beállott tartós abnormális hideg a várfalban lévő odukba kényszerítette őket, melyekben valamikor vadméhek tanyáztak. A nagy hidegek alatt még nappal is ezen helyeken húzódtak meg s onnét csak élelemszerzés végett jöttek elő rövid időre. Számuk, sajnos napról-napra fogyott, dacára hogy gyümölcs- és egyéb hulladékkal etettem őket, úgyhogy február 9-én már csak 14 darab élt belőlük, február végén pedig már egy darab sem volt látható, ellenben teljesen lesoványodott és megfagyott seregélyek úton-útfélen találhatók voltak az udvaron. Amint ezen csapat elpusztult, úgy valószínű, hogy a többi is ugyanebben a sorsban részesült.

Mauerläufer in Pannonhalma. Während der grossen Kälte beobachteten die Benediktiner-Väter einen Mauerläufer, der nach 3 Tagen verunglückte. Das Exemplar steht jetzt ausgestopft im Museum des Benediktiner-Klosters zu Pannonhalma.

DESIDER VON HEGYMEGHY.

Steinadler (Aquila chrysaëtos L.) im Nógráder Komitate. Anfang Februar 1928 legte der Waldheger im sogen. Sós-kúter-Schlage bei Diósjenő zum Vergiften der Füchse um eine Hasenkeule 9 Strychninbrocken. Nach 2 Tagen fand er ein Steinadlerweibchen verendet, welches ausser der Hasenkeule alle 9 Giftbrocken verzehrt hatte. Ich hatte Gelegenheit das wahrlich prächtige Exemplar in Augenschein zu nehmen. Sehr mager wog es 6 kg. Masse: Körperlänge 950, Flügel 645, Schwanz 330, Schnabel 69, Lauf 92 mm. Es war ein sogen. Goldadler. Etwa einen Monat später wurde unweit des Sós-kúter-Schlages — wie ich hörte — ein zweiter Steinadler mit dem Uhu erlegt. Ende März beobachtete ich im Revier »Özberek«, ebenfalls nahe zum erwähnten Schlage, ein drittes Exemplar, das nach längerem Kreisen in der Richtung gegen Sós-kút entschwand. Ich halte es für wahrscheinlich, dass die hier noch nie beobachteten Steinadler der ungewöhnlich strenge Winter zu uns brachte.

ENDRE RÉZ.

Beobachtungen im strengen Winter 1928/1929.

Ich wohne bereits seit 20 Jahren in Pécsvárad, habe aber noch nie beobachtet, dass die Stare in Scharen im Komitate Baranya überwintert hätten. Nicht bloss in Pécsvárad, sondern auch in den übrigen Teilen des Komitates Baranya zeigten sich die Stare scharenweise. Die aus etwa 60 Stück bestehende Schar in Pécsvárad beobachtete ich den ganzen Winter.

Als die Kälte im Dezember 1928 einsetzte, hielten sie sich gewöhnlich am Turm der Burg von Pécsvárad auf und nährten sich von den an der Mauer befindlichen Beeren des wilden Weines. Die im Januar eingetretene anhaltend abnormale Kälte zwang sie in die Löcher der Burgmauern, in denen einst wilde Bienen hausten. Während der Strengen Kälte hielten sie sich auch tagsüber hier auf und kamen nur um Nahrung aufzunehmen auf kurze Zeit hervor. Ihr Bestand verminderte sich leider täglich, obzwar ich sie mit Obst und anderen Abfällen fütterte. Am 9. Februar waren nur noch 14 Stück vorhanden und zu Ende dieses Monats war keiner mehr zu sehen, aber gänzlich abgemagerte und erfrorene Stare lagen allerorten im Hofe umher. Wahrscheinlich ereilte die übrigen Scharen dasselbe Los.

Öt darab fekete rigó (mind hím) is tartózkodott az udvaromban. Ezek még jobban bírták a hideget, de február 20-ika óta nem láthatók, valószínűleg ezek is elvesztek.

A kezelésem alá tartozó véremendi erdőben egy 15 darabból álló fogolycsapat tartózkodott, mely dacára az etetésnek, elpusztult. Az elhullott madaraknak a lába volt elfagyva és bár a még életben lévőket erdőőröm lakására hazavitté, ott melegen tartotta és etette, 4–5 nap alatt ezek is elpusztultak.

KUBICZA ISTVÁN.

A ragadozó természet korai megnyilvánulása a kerecsen fiókáinál. 1927 június végén a diósjenői uradalom (Nógrád m.) Szénpaták nevű erdő részletében fészkelő kerecsen sólyomnak (*Falco cherrug* Gray) 3 fiókája volt. Ezek közül kettőt, melyek még repülni sem tudtak, élve hozta be hozzám Kriesel erdőőr. Késő este volt már s így kénytelenségből – meg abban a hitben, hogy a fiókák reggelig úgy sem tesznek kárt – egy kb. 3×2,5 m nagyságú helyiségbe zártam őket, melyben már egy teljesen kifejlődött s mintegy 3 hete birtokomban lévő, fiatal erdei fülesbagoly (*Asio otus* L.) is tartózkodott. Másnap reggel 6 óra körül odamentem, hogy a kerecseneket más helyre vigyem és csodálkozva vettem észre, hogy az egyik a fülesbagoly csaknem teljesen lerágott teteméről ugrott el. Sajnos, a két reményteljes kerecsen-fióka később megszökött tőlem.

RÉZ ENDRE.

Auch 5 Amseln (alles ♂♂) hielten sich in meinem Hofe auf. Diese ertrugen die Kälte besser, aber seit dem 20. Februar sehe ich keine mehr, wahrscheinlich gingen sie auch zugrunde.

Im Véménder Walde suchten 15 Rebhühner Schutz, gingen aber trotz Fütterung ein. Es waren ihnen die Füße abgefroren und obzwar ich sie in die Hegerwohnung bringen liess und sie dort warm gehalten und gefüttert wurden, gingen in 4–5 Tagen auch diese ein.

STEPHAN KUBICZA.

Frühes Aussern der Raubnatur bei Jungen des Würgfalken. Ende Juni 1927 befanden sich im Horste eines Würgfalken (*Falco cherrug* Gray) im Revier Szénpaták, zur Domäne Diósjenő im Nógráder Komitate gehörig, 3 Junge. Von diesen überbrachte mir Waldheger Kriesel 2 Exemplare, welche noch nicht flugfähig waren. Es war schon spät abends und so war ich gezwungen – auch in der Annahme, dass die Jungen bis früh keinen Schnaden tun werden – dieselben in einen etwa 3×2,5 m grossen Raum zu sperren, wo bereits eine gänzlich entwickelte und seit 3 Wochen in meinem Besitz befindliche junge Waldohreule (*Asio otus* L.) ihren Aufenthalt hatte. In der Frühe, gegen 6 Uhr am anderen Morgen, ging ich hin, um die Würgfalken an einem anderen Ort zu unterbringen und sah erstaunt, wie der eine Falke von dem fast gänzlich abgenagten Kadaver der Waldohreule wegsprang. Später sind mir diese beiden hoffnungsvollen Sprösslinge leider entflohen.

ENDRE RÉZ.

IRODALOM.

Dr. Fritz Engelmann. Die Raubvögel Europas. Naturgeschichte, Kulturgeschichte und Falknerie. Mit 505 Abbildungen im Text und auf 36 Tafeln. 1928. Verlag von J. Neumann, Neudamm. 834 Seiten.

A szerző, aki már régóta foglalkozik a sólymokkal s többek között tevékeny részt vett a német »sólyomrend« megalapításában, ezzel a hatalmas művével méltán meglepte a szakornithologusokat és a ragadozómadarak barátait egyaránt. Nem egy helyen új, saját utakon jár s azért sokan talán nem fogják minden sorát helyeselni. Azonban épp az a körülmény, hogy mentesíteni tudta magát a száraz tudományos leírástól és saját szemével nézi ezeket a kétségtelenül sokak által még ma is félreismert madarakat, vonzóvá s sokáig ki nem apadó forrásává teszi munkáját a további kutatások számára. Mert az olvasóban föltámadó kétely további pontosabb megfigyelésekre, tanulmányokra ösztönöz. Azért a komolyabb vadász számára is kitűnő kézikönyv, mely sok kétséget eloszlat s biztos útmutató a ragadozómadarak fölismerésére. A könyv tanulmányozása azonban önkéntelenül föltárja azokat a hézagokat is, melyek hazánkban e téren még fennállanak. Mily nagy még a kutatás tere, mily sok megoldatlan kérdést tisztázhatnának vidéki vadászaink a ragadozómadarak életmódjának és fészkelésének tüzetesebb megfigyelésével. Azonkívül a szorosabban vett tudományos megismerést is szolgálják, ha rábíráthatók volnának, hogy a lelőtt példányokat hazánk legnagyobb madártani gyűjteményébe, a Nemzeti Múzeumba küldenék. Érdekes ez a könyv a védelem szempontjából is, mert az egészen végig vonul az a gondolat, hogy a ragadozómadaraknak is meg van a maguk hivatása a természet háztartásában s korántsem azok a kártevő gyilkosok, amiknek a közvélemény nagy része tartja.

A munka három részre oszlik: természetrajzi részre, kultúrhistoriai-történelmi részre és gyakorlati sólymászatra. Néhány bevezető fejezet után, melyek közül kiemelkedik a ragadozómadár tolláról szóló fejezet, mint a szerző speciális kutatási területe, a ragadozómadarak tüzetes tárgyalása következik. A sort a baglyok nyitják meg, mert a szerző Fürbringerrel ellentétben a baglyokat nem választja el a ragadozóktól. Mindegyik fajról közli a megkülönböztető jegyeket, a leírást, az előfordulást, a madár tulajdonságait, élelmét, fészkelését, földrajzi fajtáit s némelyiknek fogságban tartását is. Így összesen 66 fajt és 106 földrajzi fajtát ismertet. Tüzetesebben tárgyalja a hóját, karvalyt, halászsast, főleg pedig a vándor sólymot, melyet nemes sólyomnak is nevez. A könyv gazdag képanyagot tartalmaz, részint fényképeket, részint rajzokat. A röpképek (élő madár körvonalai) igen tanulságosak s előnyösen különböznek az eddigi ilyfajta fekete képektől. Sok közülük a pigment eloszlását is föltünteti, ami nagyban megkönnyíti a ragadozómadár fölismerését a szabadban. A meghatározást megkönnyítik a lábak, kormány- és evezőtollak fekete táblái is.

A kultúrhistoriai-történelmi részben találjuk többek között Maximilián császár kéziratát a sólymászatról is (a bécsi udvari könyvtárból). További fejezetek: a sólymászata egyes földrészekben, a sólymászata a jelenkorban, a sólyom és a sólymászata a költészetben és a művészetben.

Az utolsó rész a gyakorlati sólymászata, Schlegel híres díszmunkájának, a »Traité de Fauconnerie«-nek gyakorlatilag fontos fejezeteivel kezdődik, majd áttér a gyakorlati sólymászatra a jelenben. Ebben az útmutatásokban gazdag részben figyelmet érdemelnek a szerzőnek fejtegetései a sólymok pszichológiájáról. A sólymászata műszoftára fejezi be a munkát.

A szerzőnek az a kísérlete, hogy a ragadozómadarak encyklopaediáját megírja, teljes sikerrel járt.

DR. GRESCHIK JENŐ.

Friedrich von Lucanus. Das Leben der Vögel. Mit 19 farbigen Tafeln und 136 Textabbildungen. Verlag von A. Scherl G. m. b. H., Berlin. 429 Seiten.

Ez a pompásan megírt könyv hézagot pótol a madártani irodalomban. Minden sorából a szerzőnek a madarak iránti nagy szeretete sugárzik. Nem is lehet az másképp! A szerző, katona és vadász, már gyermekkorától minden szabad idejét a madárvilág megfigyelésére szentelte. Nemcsak a szabad természet ölné, hanem fogságban tartott madarakon is tömérdek tapasztalatot gyűjtött, melyeket ügyesen fölhasznál a könyv megfelelő fejezeteiben. Tíz fejezetben megismerteti olvasóit a madarak törzsfjlődésével, testalkatával, tollzatával, mozgásával, tojásával és fejlődésével, hangjával és énekével, szerelmi életével és szaporodásával, lelki világával és szellemi képességeivel, vonulásával s végül elterjedésével a földön. Szükség volt ilyen, a szétszórt irodalom nevezetesebb adatait összefoglaló, a madarak életrajzát az ifjú kortól az öreg korig általánosan érthető módon tárgyaló munkára. Mert az idevágó régebbi munkák teljesen elavultak s épp a madarak biológiájában nagy a haladás az újabb idöben. A szerzőnek azonban az általános összefoglaló képen kívül még az a célja is, hogy a közönségben a madarak iránti szeretetet fölébressze s további megfigyelésekre buzdítsa. Mert jól mondja a szerző, hogy az emberiség végtelenül sokat köszönhet a madárvilágnak, mely a természet legszebb, legpompásabb ajándéka. A könyv fölöleli az egész madárságot általában, anélkül, hogy egyes fajok leírásába belemenne. A madarak szellemi életével a szerző évek óta foglalkozik. Ez a része a munkának, valamint az, amely a védőszínnek egy speciális fajtájáról szól, melyet a szerző somalysisnek nevez, különösen fölkelti érdeklődésünket. Kár, hogy a szerző az ivart megállapító tényezők tárgyalásánál, nevezetesen ott, ahol az ivari chromosomákról szól, neki szokatlan területre tévedt. Ez a rész a mai kor igényeinek meg nem felel s alapos átdolgozásra szorul. A szövegeképek egyrészt élő madarak fényképei, másrészt Schröder Erik állatfestő rajzai. Utóbbiok valók a sikerült színes táblák is. A könyv elején találjuk az egyes fejezetek részletes tartalomjegyzékét, a végén a képek jegyzékét, a külön tárgymutatót és az idézett szerzők névsorát. A tartalomnak ez az átnézetes csoportosítása, nagyon megkönnyíti a könyv használatát.

DR. GRESCHIK JENŐ.

Dr. J. Thienemann. Rossitten. Drei Jahrzehnte auf der Kurischen Nehrung. II. Auflage. Mit 156 Abbildungen und 6 Karten. 1928. Verlag von J. Neumann, Neudamm. 328 Seiten.

Thienemann, a rossitteni madárvárta vezetője, ebben a könyvben sok szeretettel megírja élményeit, tapasztalatait, melyeket 1896 júl. 18-á óta szerzett, amikor először lépett Rossitten földjére. Tréfás kedélye, mely végig csillog az egész könyvön, sok kritikus helyzetben segítette át a szerzőt. Különösen ottartózkodása első éveiben, mikor Rossitten még nem volt annyira ismert tengeri fürdő, mint ma, hanem Németország legfélreesebb zuga. Egy fejezet az ottani vaddal ismertet meg bennünket. A könyv javarésze azonban a madárvonulással foglalkozik a rossitteni madárvártával kapcsolatban. Az utolsó fejezet a sólymászatról szól. A madárvárta 1903 óta gyűrűz madarakat,

amire az ösztönzést az ott dívó s bizonyos nevezetességre szert tett varjúfogás adta meg. A könyv ezzel kapcsolatban kiterjeszkedik azokra az eredményekre, melyeket a várta gyűrűzött szürke varjakkal, gólyákkal, különböző sirályokkal, erdei szalonkákkal, seregélyekkel és apró madarakkal elért. Figyelmet kelt a »Gondolatok a modern madárvonulási kutatásról« szülő fejezet, amelyben a szerző a rádióknak, telefonnak, autónak, léghajónak és különböző kísérleteknek a vonulási kutatás szolgálatába állításától vár haladást. A vonulás megfigyelése és az időjárás följegyzése, ahogy még ma is csinálják, kevés eredménnyel kecsegtet. Thienemann már régen abbahagyta ezt a módszert. Jó fényképek díszítik a pompásan kiállított művet, mely sok barátot fog szerezni Rossittennek és a madárvonulás problémájának.

DR. GRESCHIK JENŐ.

Friedrich von Lucanus. Die Rätsel des Vogelzuges. Ihre Lösung auf experimentellem Wege durch Luftfahrt und Vogelberingng. Dritte, vermehrte und verbesserte Auflage. Mit 4 Textabbildungen und 1 Tafel. 1929. Verlag von Hermann Beyer u. Söhne (Beyer u. Mann), Langensalza. 266 Seiten.

Az olvasó ebben a népszerű könyvben, mely rövid 7 év alatt már 3 kiadást ért, ügyes összeállításban megtalálja mindazokat a nézeteket, adatokat, eredményeket, amelyek a madárvonulás mikénti lefolyásáról a különféle ornithologiai folyóiratokban, szakmunkákban foglaltatnak. Bővebben ismerteti a dán gimnáziumi tanár, Mortensen által 1899-ben bevezetett és ma is szélében alkalmazott gyűrűzési kísérletek eredményeit, melyeknek főleg a vonulás irányának és a téli szállásnak pontosabb ismeretét köszönhetjük. A léghajózás segítségével pedig a madarak repülésének valódi magasságáról kaptunk helyes képet, mely teljesen megdönti Gätke túlzó adatait. A madárvonulás okaát már nem fejtegeti oly részletesen, itt sok fontos élettani kísérlet és tapasztalat ismertetésének hiányát érezzük. Pedig nemrég Wachs újból rámutatott az élettani kutatások fontosságára, amelyeknek helyes alkalmazásától még nagyszerű eredményeket várhatunk. Zavarólag hat a szerzők neveit elferdítő sok sajtóhiba. A tábla a rossitteni madárvárta 5-féle gyűrűjét és 2 élő gyűrűzött madár fényképét tartalmazza.

DR. GRESCHIK JENŐ.

HÍREK.

MUSSOLINI a madárfogási engedély díját fölemelte 100 lírára, azért a madárfogás Olaszországban erősen megcsappant. A »Magyar Ornithologusok Szövetsége« hálás köszönetet mond a nemzetünk által annyira tisztelt fascista állam kiváló vezérének ezen, a madárvédelem szempontjából fontos intézkedéséért.

* * *

A »MOSZ« működése, alakulása percétől fogva, a megtestesült munka. A Kócsag III., karácsonyi számának megjelenésével egyidejűleg tartottuk első, tisztújítással kapcsolatos évi közgyűlésünket (1928 dec. 21). A közgyűlés egyhangúlag elfogadta az előterjesztett tisztikart és a választmányt. Országos elnök továbbra is dr. szalóki Navratil Dezső. Elnök: Pfeiffer Gyula min. tan., az erdőszet feje. Társelnök a Madártani Intézet mindenkori igazgatója (jelenleg Csörgey Titusz). Mivel az eddigi ü. v. alelnök nagy elfoglaltságára való tekintettel lemondott, a közgyűlés ügyvezető alelnöknek egyhangú határozattal Dr. Greschik Jenőt, a »Kócsag« társszerkesztőjét választotta meg. Ugyanez okból Agárdy Ede főpénztáros helyét Pawlas Gyula ny. ezredes foglalta el. Dr. Nagy Jenőt az alapítás körüli érdemeiért a közgyűlés dísztagi, Agárdy Edét alelnöki címmel tüntette ki. A közgyűlés a szövetség belső ügyeire, a körzetek alakítására teljes jogkörű felhatalmazást adott az elnökségnek. A szövetség január s február hónapokban népes összejövetelt, március 7-én pedig választmányi ülést tartott a 6 főkörzetvezető (kerületv.) erdőigazgató bevonásával. Dr. Navratil Dezső országos elnök referál a m. kir. földművelésügyi minisztériumban tartott szervezőankétról, amelyen résztvettek: Navratil Dezső országos elnök, Pfeiffer Gyula min.

tan. elnök, Csörgey Titusz társelnök, Dr. Greschik Jenő országos ü. v. alelnök, Pawlas Gyula országos főpénztáros és vitéz Szilágyi Ilosvay Lajos országos főtitkár, továbbá az erdészet, gazdaszat, vadászat, selyemtenyésztés és kertészet kiküldöttjei. Ezen az ankéten a 6 erdészeti kerületnek megfelelően, hat ornithologiai körzetre osztották csonka hazánkat, élükön egy-egy kerületi erdőigazgatóval (főkörzetvezető). Ezek: a győri, kaposvári, gödöllői, miskolci, debreceni és szegedi főkörzetek, amelyek hivatva vannak az alattuk megalakult és létesítendő körzeteket közvetlenül, egységesen vezetni s a MOSZ központjával az érintkezést közvetíteni, illetve fenntartani. E választmányi ülés az ankétnak fenti tervéhez lelkesen hozzájárult s a megjelent erdőigazgatók megbízást kaptak a kerületek (főkörzetek) megalakítására. Ugyane választmányi ülés elhatározta, hogy pünkösdre Kaposvárott országos madárvédelmi vándor-nagygyűlést tart. Részvételi szándék a budapesti elnökségnél is bejelenthető: Magyar Ornithologusok Szövetsége, Budapest I, Budakeszi-út 63. szám.

* * *

A »MOSZ« az új esztendőben havi összejöveleteit szerda helyett a hónap első csütörtökjén tartja.

* * *

BREHM ALFRÉD=ALAPÍTVÁNY. A nagy állatismerő születésének 100. évfordulója alkalmából, 1929 február 2-án Berlinben alapítvány létesült abból a célból, hogy Brehm magas korú leányainak jövőjét anyagilag biztosítsa. A díszvédnökök között van többek között: Becker porosz kultuszminiszter, Bengt Berg, Bölsche, Francé, Filchner, Hagenbeck, Heck, Nansen, Rotschild lord stb. Cím: Alfred Brehm-Stiftung, Berlin-Charlottenburg 9, Thüringer Allee 1.

* * *

Az éjjeli légi járatok útvonalát jelző fényforrások új veszedelemmel fenyegetik a madárvilágot. Így tavaly Németországban Berlinből Hannoveren át Amsterdamba és Londonba, továbbá Berlinből Königsbergbe vezető éjjeli légi járatokat helyeztek üzembe. A fényforrások részben nagyobb, forgó villanyreflektorok, melyek 50—65 km körzetben láthatók, részben kisebb, cseppfolyós gáz- és villany izzólámpák, melyek 25—30 km-ig észlelhetők. A fénytől odavonzott madarak teljes erővel neki fognak ütödni ezeknek a lámpáknak. Egyelőre még nem történt intézkedés, hogy a lámpákat alkalmas védőberendezéssel, pl. rugalmas védőhálózattal felszereljék.

* * *

Az 1846-ban alapított »Wiener Tierschutz Verein« 1929 május 12—17-ig Bécsben nemzetközi állatvédelmi kongresszust rendez. Iroda: Wien I, Schulhof 6.

